

Analys av bibelkommentarer till 1 Kung 19:11-13

Analysis of Bible commentaries on 1 Kings 19: 11-13

”11Herren svarade: ”Gå ut och ställ dig på berget inför Herren. Herren skall gå fram där.” En stark storm som klöv berg och krossade klippor gick före Herren. Men Herren var inte i stormen. Efter stormen kom ett jordskalv. Men Herren var inte i skalvet. 12Efter jordskalvet kom eld. Men Herren var inte i elden. Efter elden kom ett stilla sus. 13När Elia hörde det gömde han ansiktet i manteln och gick ut och ställde sig vid ingången till grottan. Då ljöd en röst som sade: ’Varför är du här, Elia?’”

Nyckelord: Analys, Elia, Bibel, Kommentarer, 1 Kungaboken 19.

Key words: Analysis, Elia, Bible, Commentaries, 1 Kings 19.

Manne Eriksson

Enskilda Högskolan Stockholm

Magisteruppsats Bibelvetenskap (Gamla testamentet), 15 hp, VT 2021.

Handledare: Åke Viberg.

Examinator: Josef Forsling

Innehållsförteckning

1	Inledning	2
1.1	Frågeställning	2
1.2	Metod	2
1.3	Material	3
1.4	Disposition	5
1.5	Kontext och tidshistoria.....	5
1.6	Beskrivning av bibeltexten	7
2	Analys	10
2.1	Montgomery ”A Critical and Exegetical Commentary on the Book of Kings” 1960.....	10
2.2	Gray ”I & II Kings” 1970.....	11
2.3	Lust ”A Gentle Breeze or a Roaring Thunderous Sound?” 1975.....	13
2.4	Skrunes ”Fortolkning til Første og Andre Kungebok” 1981	15
2.5	De Vries ”Yahweh Renews Elijah’s Authority” 1985	17
2.6	Dumbrell ”What Are You Doing Here? Elijah at Horeb” 1986.....	19
2.7	Nelson ”1 Kings 19 Elijah Burns Out and Is Recommissioned” 1987.....	21
2.8	Robinson ”Elijah at Horeb, 1 Kings 19:1-18: A Coherent Narrative?” 1991.....	23
2.9	Brueggemann ”Letdown and Revival 1 Kings 19:1-21” 2000.....	26
2.10	Baker ”Elijah: A God just like his” 2002.....	28
2.11	Epp-Tiessen ”1 Kings 19: The Renewal of Elijah” 2006.....	29
2.12	McKenzie ”1 Kings 16: 2 Kings 16” 2019	32
3	Jämförelse	35
4	Sammanfattning och slutsats	40
5	Källor och litteraturförteckning	42

1 Inledning

1.1 Frågeställning

1 Kung 19:11-13 har följande lydelse: ”11 Herren svarade: ”Gå ut och ställ dig på berget inför Herren. Herren skall gå fram där.” En stark storm som klöv berg och krossade klippor gick före Herren. Men Herren var inte i stormen. Efter stormen kom ett jordskalv. Men Herren var inte i skalvet. 12 Efter jordskalvet kom eld. Men Herren var inte i elden. Efter elden kom ett stilla sus. 13 När Elia hörde det gömde han ansiktet i manteln och gick ut och ställde sig vid ingången till grottan. Då ljöd en röst som sade: ’Varför är du här, Elia?’”

Denna perikop, liksom de flesta av Bibelns texter, har varit material för exegetisk analys genom historien. Med en fördjupning i denna bibeltext analyseras i detta arbete följande huvudfråga: *Hur har kommentarlitteraturen till denna perikop förändrats sedan 1960-talet fram till idag?*

För att kunna besvara denna övergripande frågeställning ställs följande underfrågor till respektive kommentarsförfattare som i detta arbete analyseras:

- 1) Hur tolkas det i bibelkommentaren att Gud uppenbarar sig som ”en stilla susning”?
- 2) Vad säger bibelkommentaren att Elia har som syfte med sina handlingar?
- 3) Vilket teologiskt livstolkande förmedlar bibelkommentaren samt vilka karaktärsdrag hos Gud?
- 4) Har bibelkommentaren främst en historisk karaktär eller mer litterär karaktär? Har detta påverkat förståelsen av bibeltexten?

1.2 Metod

Metoden som tillämpas är en typ av receptionshistoria på det sättet att fokus i arbetsmetoden ligger på att ta fram och för läsaren (receptorn) redogöra hur kommentarsförfattare för denna bibeltext har tolkat den från 1960-talet fram till idag. Detta innebär att det genomförts insamling av källmaterial i form av bibelkommentarer och vetenskapliga artiklar på 1 Kung 19:11-13 från 1960-talet fram till idag.

Respektive bibelkommentar och vetenskaplig artikel redovisas nedan där fokus ligger på de fyra underfrågorna i relation till det som författaren presenterar i sin kommentarstext. Detta skapar en sammanställning av teologiska tolkningar av denna perikop över tid, där en svarsbild av de fyra underfrågorna framställs. Utifrån sammanställningen analyseras och diskuteras den övergripande huvudfrågan.

Utöver analysen presenteras i denna uppsats även perikopens kontext och tidshistoria för att placera in bibeltexten i sitt sammanhang. I denna tematiska uppsats är inte den exegetiska förståelsen av bibeltexten det primära utan fokus ligger istället på författarnas förståelse av bibeltexten för diskussion och slutsats rörande uppsatsens frågeställning.

1.3 Material

Materialet som används för denna uppsats består i första hand av bibelkommentarer till 1 Kung 19:11-13 från 1960-talet fram till idag. Men även vissa vetenskapliga artiklar har använts. Anledningen att även artiklar använts är för att jag ville använda mig av material som var lämpligt för att besvara frågorna, vissa bibelkommentarer var bristfälliga för detta och valdes bort, medan artiklar innehöll en fördjupning som var tillämplig för denna uppgift. Den kronologiska följderna av materialet hade även viss betydelse för detta urval.

Bibelkommentarer kan ses utifrån olika genrer för att utläsa en specifik bibelkommentars syfte, inriktning, ändamål eller språktekniska innehåll. En kategorisering som används för genrer av olika bibelkommentarer är: ”förklarande (expository)”, ”exegetiska (exegetical)”, ”hängivna (devotional)” samt ”kulturella (cultural)”. ”Förklarande” bibelkommentarer skrivs vanligtvis av pastorer och bibellärare som undervisar vers för vers genom Bibeln, de innehåller vanligtvis undervisningsanteckningar och praktiska tillämpningar om Bibeln. ”Exegetiska” bibelkommentarer skrivs vanligtvis av bibelforskare och teologer, de är mer tekniska eller akademiska till sin natur och koncentrerar sig på originalspråken, sammanhanget eller grammatiken i texten. ”Hängivna” bibelkommentarer är utformade för att förbättra läsarnas personliga reflektion och praktiska tillämpning av bibeltexten, de är anpassade för lyssnande efter Guds röst genom texten. ”Kulturella” bibelkommentarer är avsedda att hjälpa läsarna att få en förståelse för den kulturella bakgrunden i bibeltexten.¹

Utöver dessa genrer av bibelkommentarer presenterar Hayes & Holladay i sin exegetikbok att följande genrer inom exegetik finns (vilka egentligen inte är typer av bibelkommentarer utan enbart exegetiska kritik-metoder): Textual Criticism; Historical Criticism; Grammatical Criticism; Literary Criticism; Form Criticism; Tradition Criticism; Redaction Criticism; Structuralist Criticism; Canonical Criticism; Special Focus Criticism.²

I förordet till sin bibelkommentar definierar McKenzie för läsaren vad innebörden för honom är med synkron- och diakron bibelkommentar: ”...we understand 'synchronic' to embrace

¹ Fairchild, M., 2021. *What Is a Commentary?* Learn Religions. <https://www.learnreligions.com/what-is-a-commentary-700715>, hämtad 5 Maj 2021.

² Hayes & Holladay 2007: 1-28.

a variety of types of study of a biblical text in one given stage of its development, particularly its final stage(s) of development in existing manuscripts. 'Synchronic' studies embrace non-historical narratological, reader-response and other approaches along with historical-informed exegesis of a particular stage of a biblical text. In contrast, we understand 'diachronic' to embrace the full variety of modes of study of a biblical text over time."³ Det vill säga, enligt McKenzie är en synkron studie något som behandlar en text vid ett speciellt historiskt ögonblick i textens utveckling (ofta den slutgiltiga versionen) och kan ses som en litterär analys i form av läsning av den befintliga texten, medan en diakron studie tar hänsyn till den historiska utvecklingen av en biblisk text och är en historisk analys av textens tillkomst.

Med andra ord, det McKenzie kallar för synkron bibelkommentar är vad vi brukar kalla för litterär bibelkommentar, medan det han definierar som diakron bibelkommentar brukar vi kalla för historisk bibelkommentar. Utifrån detta tankemönster kan man således även dela in bibelkommentarer i följande genrer: litterära, historiska, teologiska, samt pastorala/konfessionella.⁴ Där de litterära och historiska är motsvarande McKenzie's synkrona och diakrona, medan de pastorala/konfessionella motsvarar Fairchild's "förklarande (expository)" och de teologiska motsvarar hennes "exegetiska (exegetical)" genre. Fairchild's "hängivna (devotional)" genre har många likheter med den litterär genren och McKenzie's synkrona genre, vilket framgår i uppsatsens analysdel. I detta arbete har jag valt att koncentrera analysen till att främst ta i beaktande om en bibelkommentar tillhör den litterära- eller den historiska genren. Anledningen till denna avgränsning beror främst på materialets innehåll då de rent exegetiska och/eller rent pastorala/konfessionella bibelkommentarerna har valts bort för analys av uppsatsens frågeställning, samt uppsatsens omfattning har tagits i beaktande.

Perikopen för denna uppsats, som återges ovan, är hämtad från Bibel 2000 och den följer väl översättningarna som kommentarerna i detta arbete använder sig av. Värt att belysa i denna icke-språkliga uppsats är ändå det som Rogland gör i sin forskning om den judiska historikern Josefus tolkning utifrån hebreiska originaltexten: "The Josephus and the Biblical accounts clearly differ from each other in a great variety of ways, but as far as the narrative sequence in 1 Kings 19 is concerned, Josephus suggests an analysis that is grammatically as well as exegetically superior to the common interpretation. It is a salutary reminder that ancient voices continue to deserve a place in contemporary exegetical discussions."⁵

³ McKenzie 2019: 2.

⁴ Viberg, Å., Enskilda högskolan Stockholm.Handledningssamtal 30 april 2021.

⁵ Rogland 2012: 93.

1.4 Disposition

Uppsatsens disposition börjar med en inledning där följande innehåll presenteras: ämne, perikop, frågeställning, metod och material, kontext och tidshistoria, samt en beskrivning av bibeltexten. I uppsatsens analysdel presenteras en analys av författarnas interpretationer i relation till de fyra underfrågorna. Efter det följer en kritisk jämförelse av de tolv olika författarnas svarande till frågorna och hur det leder fram till svar på uppsatsens huvudfråga. Avslutningsvis redovisas en kortare sammanfattning och slutsats.

1.5 Kontext och tidshistoria

Bibeltexten om Elia möte med Herren vid berget Horeb (Sinai berg) är från Första Kungaboken som tillhör det Deuteronomistiska historieverket, vilket liksom Moseböckerna hör till genren historiska böcker och källorna bakom perikopen består av äldre material som har upptagits utan någon större bearbetning.⁶

Kungaböckerna innehåller en parallell historiebeteckning för både Nordriket (Israel) och Sydriket (Juda). Metodiskt går berättelsen framåt genom att några år berättas om Nordriket och sedan växlar det över och berättas motsvarande period (och lite längre) för Sydriket så växlar det fram och tillbaka och man får en levande beskrivning kronologiskt om de båda rikenas historia presenterad för sig som läsare. Varje regent dateras och en kronologi skapas för de båda rikena. Dessa kungar i både Israel och Juda värderas utifrån ett tankesätt som har sin utgångspunkt i Femte Moseboken och som är typiskt för den deuteronomistiska teologin, trenden man kan se är att i princip alla kungar fördöms som otillräckliga och avfälliga (utom Hiskia och Josia).⁷

Berättelsen om Elia är en form av hjältediktning som präglas av legender och folkliga berättelser. Detta ligger helt i linje med formen som det Deuteronomistiska historieverket följer, det vill säga det är skrivet som en skildring som gör bruk av alla möjliga former av berättelse och tradition. Ambitionen för dessa historiebeteckningar har varit att utgå från så mycket befintligt traditionsmaterial som möjligt, men det är inga renodlade historiebeteckningar som vi skulle benämna det i modern tappning.⁸

Kungaböckerna som helhet har tillkommit när kung Jojakin befriats ur fängelset ca år 560 f.vt. (Jojakin var kung i Juda under tre månader år 598-597 f.vt.). Detta är mitt under den babylonska fångenskapen då det israeliska folket befinner sig i exil efter att Sydriket (Juda) har

⁶ Eriksson & Viberg 2009: 114.

⁷ Andersson m.fl. 2003: 270.

⁸ Eriksson & Viberg 2009: 74.

intagits, Evil Merodak är babyloniernas kung. År 587 f.vt. bränner babylonierna ner Jerusalem och templet, judarna förs då som fångar till Babylon. Detta tillstånd fortsätter till år 539 f.vt. då perserkungen Kyros erövrar Babylon och ger judarna tillåtelse att återvända hem.⁹

Elia var en profet som kritiserade Achav som var kung i Nordriket Israel (år 871-852 f.vt.) och drottningen Isebel för att de dyrkade Baal istället för israeliternas Gud Jahve. Han fick gömma sig i vildmarken öster om Jordan efter att ha sagt till Achav att det inte kommer regna på flera år annat än på Elias befallning, detta på grund av Achavs avfall. Achav gav Elia skulden för torkan och hungersnöden som följde i landet och han försökte finna Elia för att mörda honom. Till sist, under torkans tredje år sände Gud Elia tillbaka till Achav och då utmanade han de 450 baalsprofeterna vid berget Karmel, denna vinst ledde till att folket ropade att 'Det är Herren som är Gud' och Elia manade dem till att döda baalsprofeterna vilket folket gjorde. Då påkallade Elia regnet och torkan var över. Dock blev Isebel förtvivlad att Elia verkställt mord på alla baalsprofeterna så hon dödsdömde Elia och han flydde igen ut i öknen (det är där och då vår perikop utspelar sig). Men enligt Keck & Ceow hade Gud även en annorlunda plan för detta och verkade i israeliternas historia: "The answer to the threat posed by Jezebel will not come in the spectacular and immediate manner, as on Mt. Carmel, it is to come in a fact of prophetic succession. The answer will come through the working out of divine will in the historical process."¹⁰ Det här ställer krav på Elia att han är en del av planen och inse att han själv inte är planen: "Elijah must be content with being part of the plan and not the plan itself."¹¹ Det sägs att inte långt efter Achavs död (år 852 f.vt.) togs Elia upp till himlen i en vagn av eld dragen av hästar (2 Kung 2:11).

När denna perikop utspelar sig befinner sig Elia i grottan vid berget Horeb (Sinai berg). Han har kommit dit eftersom han flyr för sitt liv och har vandrat fyrtio dagar och fyrtio nätter genom öknen, av trötthet, hunger och hopplöshet har han lagt sig ned för att dö flera gånger, men Herrens ängel har då väckt honom och givit honom mat och dryck. Fritz menar dock att detta med att Elia flyr för sitt liv från Isebel är ett nytt påfund som är tillskrivet en äldre narrativ för att passa in i den politiska kontexten: "Most likely, an older tradition of an appearance of Yahweh to Elijah at Mount Horeb has later been reworked to make it fit with Elijah's conflict with the king. Elijah's journey to Horeb is then seen as a flight from Jezebel to make the narrative fit into the context."¹² Grabbe är inne på samma spår då han säger att kungar och profeter

⁹ Eriksson & Viberg 2009: 91.

¹⁰ Keck & Coew 1999: 143.

¹¹ Provan 1995: 147.

¹² Fritz 2003: 196.

stod varandra mycket nära under denna tid, det fanns ett politiskt intresse att tillskriva en viss kung (t.ex. Ahab) en viss historisk status genom att berätta narrativen utifrån detta syfte: ”Yet since kings at the time did consult prophetic and mantic figures, the details of the Elijah and Elisha stories that relate to kings like Ahab may have a foundation in the history of the king in question, though making historical judgments about what actually took place is often very difficult.”¹³

Väl i grottan frågar Herrens röst Elia varför han är där och han förklarar att han flyr för sitt liv då han är ensam kvar på Herrens sida efter att alla andra israeliter avfallit och dyrkat Baal istället och övergivit förbundet med Herren. Vår perikop utspelar sig som sagt inuti grottan och i slutet av perikopen går Elia ut och ställer sig vid ingången till grottan. Då frågar Herrens röst honom igen exakt samma sak, varför han är där (kanske två gånger för att verkligen försäkra sig om att svaret från Elia är äkta och ärligt) och Elia svarar med exakt samma ord som tidigare inne i grottan. Men denna gång, utanför grottan, replikerar Herren på Elias ord och ger honom instruktioner att han ska ta sig till staden vid Damaskus öken och smörja Hasael till kung över Aram, Jehu till kung över Israel och Elisha till profet efter honom självt. Elia tog sig an uppdraget och lämnade då grottan vid berget Horeb (1 Kung 19). Enligt Cogan har skaparen av denna historia förstärkt den genom att han har använt sig av många likheter och motiv kopplade till Moses vid Sinai berg: ”Throughout, the narrator has creatively used motifs associated with Moses, enriching his tale with literary allusions that, at times, attain verbal resemblance to the earlier tradition.”¹⁴ Sweeney har däremot en helt annan tanke kring relationen med Moses-traditionen, han menar att Moses-historien vid Sinai (Exodus 32-34) istället är den sekundära då den bär på flera vitt skilda litterära traditioner: ”Quite the opposite is the case. Exodus 32-34 is secondary because it brings together several widely separated literary traditions, including Jerobeam’s golden calves (1 Kgs 12:25-33), the law code of Exod 23:1-19; the Deuteronomic prohibition against intermarriage with the Canaanites (Deut 7:1-6), and YHWH’s revelation to Elijah at Horeb (1 Kgs 19).”¹⁵

1.6 Beskrivning av bibeltexten

När man läser perikopen för denna analys, 1 Kung 19:11-13, bör man ha i åtanke i vilken tid som Kungaböckerna sammanställdes, det var mitt under exilen. Under exilen kan man föreställa sig att det israelitiska folket börjat vackla i sin tro och kanske övergivit förhoppningen på

¹³ Grabbe 2017: 57.

¹⁴ Cogan 2001: 185.

¹⁵ Sweeney 2013: 222.

Herren som gud. Folket var satta i den babyloniska fångenskapen och hade det svårt. Varför ville Gud att de skulle utsättas för allt detta, till och med brändes templet ned? Kanske de tänkte och misströstan uppstod. Som svar på frågan är allt som oftast att exilen och dess innebörd är ett straff från Herren för att det israelitiska folket inte levt upp till lagen och förbundet mot Gud så nu straffas de. Detta är den genomgående teologiska tematiken i hela det deuteronomistiska historieverket.¹⁶ Ett exempel på avfall från förbundet är alla kultplatser som folket har utspritt i landet där de på vissa platser till och med tillber Baal. Enligt förbundet ska kulten vara centraliserad till templet i Jerusalem, det är enda stället där Gud vill be åkallad och tillbedd, allt annat är ett avfall och brott mot förbundet med Gud. Märk väl, Herren bor inte i templet utan det är dit han vill folket ska rikta sina böner och tillbe honom, när babylonierna krossar templet krossar de inte Gud som inte bor där utan folkets kultplats, vilket ses som ett straff från Gud mot det avfälliga israelitiska folket.¹⁷

Berättelsen om Elia utspelar sig i en grotta vid berget Horeb (Sinai berg) och är en gestaltning av det avfälliga israelitiska folket; samtidigt hur Gud lovar att han alltid finns där vid deras sida ändå och fyller dem med sin nåd när de är mogna för det. Detta kanske kan ses som en gudomlig räddning av folket även om de avfaller när det är svårt för dem, t.ex. under exilen. I perikopen gestaltas ett fruktansvärt kaos med storm, jordskalv och eld, Gud finns ej i kaoset för då är folket utlämnat till sitt öde, men i den ”stilla susningen” efter kaoset där finns Gud. De enorma naturfenomenen har enligt Oden en symbolisk betydelse av att förebrå den kommande domedagen: ”From the allegorical point of view this is the meaning of the frightening signs that precede the coming of the Lord: the earthquake and the fire kindled by the strong winds prefigure the type of dreadful signs that will precede the final day of judgment.”¹⁸ Men för denna bibeltext gestaltas att Herren kommer finnas där i tomrummet efteråt i form av en mild viskning i luften som Cooper uttrycker det, i lugnet efter stormen, i stormen det israelitiska folket nu under exilen befinner sig mitt uppe i: ”For God was not in the storm, the earthquake or the fire, rather the prophet was approached by God in the ’whispering of a gentle air’, which is indeed how God approaches to us.”¹⁹ Att Elia gömmer sitt ansikte i manteln indikerar hans uppfattning av närvaron av Gud i ”den stilla susningen”.²⁰ Eller kanske är det som Gibson säger att

¹⁶ Eriksson & Viberg 2009: 114.

¹⁷ Andersson m.fl. 2003: 288.

¹⁸ Oden 2008: 118.

¹⁹ Cooper 2016: 365.

²⁰ Gray 1977: 411.

bibeltexten säger oss vart Gud inte är, men inte vart Gud är: "...our text finds it safer to make clear statements about where God is not, rather than where he is."²¹

Betydelsen av denna teofani när Gud möter Elia kan ses som en förmaning att Herren nu inte uppenbarar sig i de traditionella fenomenen som beskrivs i den liturgiska kulten. Det vill säga inte i stormen, jordbävningen eller elden (Ps 18:12; Dom 5:4f; Hab 3:3f; Ps 68:8 etc.), utan Gud finns i det vanliga livet, i det tysta och det lilla, för att kommunicera med regelbundet och uppbyggande.²² Herr menar att teofanin är själva klimax på Elias historia och det är utifrån problemet i relationen med Herren som teofanin skapar ny konstruktiv kraft till Elia: "...the theophany forms the climax of the story. It is here, in the climax and in the verses leading to it, that we see variations in basic pattern that enhance the climax by retarding the resolution of the problem of Elijah's relationship with Yahweh and then suddenly presenting it in force."²³ Men man kan, liksom Roi, fråga sig om Elija är redo för detta som profet eller om det bara är hans egna rädslor och begär som styr: "Does the prophet behave as someone whose whole being is committed to his prophetic task or is he a person whose personal fears and desires takes precedence over his divine commission?"²⁴

Berget Horeb var för israeliterna den mest heliga platsen i hela världen, en plats där man verkligen fann Gud på ett speciellt sätt. Det var naturligt för Elia att gå dit för att finna och få gemenskap med Gud, i samtal om det israelitiska folkets avfall och för att förnya sitt eget sargade mod.²⁵ I denna perikop uppträder inte Gud i någon antropomorf gestaltning, utan han uppträder i form av en stilla vindil, ett Gudsfenomen i naturen. I den här bibeltexten möter Gud människan som individ i naturen i det tysta och i det stilla, vid grottan i berget Horeb (Sinai berg), en perikop om att förtröstan kommer i lugnet efter exilens kaos.

När man läser bibeltexten om Elia och dess bibelkommentarer, bör man som Tchavdar uttrycker det ha i åtanke att den bibliska texten bär på en förhistoria, för att ge rättvisa till det mångfacetterade innehållet hos Elia-narrativen: "A reading strategy which takes into account the fact that the biblical text has a pre-history allows us to do justice to the multifaceted nature of the Elijah narrative."²⁶

²¹ Gibson 1986: 126.

²² Gray 1977: 410.

²³ Herr 1985: 292.

²⁴ Roi 2012: 40.

²⁵ Dentan 1964: 63.

²⁶ Tchavdar 2015: 449.

2 Analys

I detta avsnitt presenteras en analys av de tolv författarnas interpretationer i relation till underfrågorna. Författarna är presenterade nedan i kronologisk ordning efter tillkomstår av deras kommentarstexter. De fyra underfrågorna lyder:

- 1) Hur tolkas det i bibelkommentaren att Gud uppenbarar sig som "en stilla susning"?
- 2) Vad har Elia som syfte med sina handlingar?
- 3) Vilket teologiskt livstolkande förmedlar bibelkommentaren samt vilka karaktärsdrag hos Gud?
- 4) Har bibelkommentaren främst en historisk karaktär eller mer litterär karaktär? Har detta påverkat förståelsen av bibeltexten?

2.1 Montgomery "A Critical and Exegetical Commentary on the Book of Kings" 1960
James A. Montgomerys bibelkommentar för denna perikop från 1960 har karaktärsdragen av att sätta mycket av Elias uppdrag i relation till vad Moses gjorde på samma berg, han betonar även mycket den historiska förankring av det som sker och hur Gud verkar i historien, han menar även att Gud anser att Elia har mer att göra någon annanstans än att gömma sig i en grotta då hans uppdrag är viktigt för att historien ska utvecklas enligt guds plan (smörja Hasael och Jehu till kungar samt Elisha till profet efter sig själv).

Hur tolkas det i bibelkommentaren att Gud uppenbarar sig som "en stilla susning"?

Montgomery kallar "den stilla susningen" för "a still small voice"²⁷. Han ser det som en kontrast till hur Gud annars har uppenbarat sig för Elia: "Contrast the fiery phenomena which otherwise attended Elijah's career."²⁸ Att Gud nu uppenbarar sig som en stilla susning tolkar författaren som att Gud vill skapa en fascination hos Elia som har varit livrädd för de tidigare häpnadsväckande fenomenen: "The zephyr-like whisper fascinated the prophet, who was terrified by the earlier stupendous phenomena."²⁹

Vad har Elia som syfte med sina handlingar?

Enligt Montgomery gömmer sig Elia i grottan för att det ska vara en korrespondens mellan Elia och Moses vistelse vid Sinai berg (berget Horeb): "The lodging in a cave is another

²⁷ Montgomery 1960: 314.

²⁸ Montgomery 1960: 313.

²⁹ Montgomery 1960: 314.

correspondent, i.e., with 'the hole in the rock' out of which Moses saw 'the back' of YHWH (Ex. 33:21ff); but there is no verbal identity between the two descriptions."³⁰ Enligt författaren kan Moses-traditionen vara anledningen till att Gud manar Elia att ställa sig i grottöppningen: "... 'to stand in the mount before YHWH' may have been modelled after the Mosaic tradition (Ex. 19:20, etc.)..."³¹ Att Elia gömmer ansiktet i manteln kommenterar inte Montgomery alls.

Vilket teologiskt livstolkande förmedlar bibelkommentaren samt vilka karaktärsdrag hos Gud?

Det teologiskt livstolkande som Montgomery presenterar för oss i sin interpretation av denna perikop är att även om Elia har givit upp sitt liv och uppdrag är Guds vilja större och han har andra ärenden för Elia: "With this plaint YHWH is not concerned; he has other errands for him. /.../ ...there is more for him to do elsewhere than in the Mount of God."³² Gud förmedlar detta uppdrag genom att förmedla det direkt till en människas själ: "A great mission first discovers the man's soul."³³

Har bibelkommentaren främst en historisk karaktär eller mer litterär karaktär? Har detta påverkat förståelsen av bibeltexten?

Montgomerys bibelkommentar är av karaktären mer historisk än litterär, då hans tolkning hela tiden är kopplad till historien och Elias uppdrag att smörja Hasael och Jehu till kungar samt Elisha till profet efter sig själv. Gud verkar med hjälp av Elia i det israelitiska folkets historiska utveckling, detta belyser Montgomery genomgående i sin kommentarstext, t.ex. vid hans analys av teofanin: "...here in a legend about an early Northern man of God the spiritual nature of God and of his self-revelation to man is expressed in historical narrative."³⁴ Detta synliggörs även genom den genomgående parallella kopplingen mellan Moses och Elia och deras verksamhet för den historiska utvecklingen. I och med detta historiska fokus av bibelkommentaren skapar det en förståelse av bibeltexten i form av en tydlig förankring av bibeltextens tillkomst och kontext.

2.2 Gray "I & II Kings" 1970

John Grays bibelkommentar för denna perikop från 1970 har karaktärsdragen av att vara historisk på det sättet att han tydliggör betydelsen av Elias verksamhet i den israelitiska historien

³⁰ Montgomery 1960: 313.

³¹ Ibid.

³² Montgomery 1960: 314.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

utifrån Guds vilja. Moses har även en central roll i Grays tolkning av Elia på berget Horeb. Rent stilistiskt diskuterar Gray bibeltextens upprepningar i analysen.

Hur tolkas det i bibelkommentaren att Gud uppenbarar sig som "en stilla susning"?

Att Gud uppenbarar sig som "en stilla susning" tolkar Gray som att det är en lugn förmaning från Gud till Elia, snarare än ett superspektakulärt inspel av Gud i historien som det ofta är då Gud uppenbarar sig i form av storm, jordbävning eller eld och man förväntar sig det: "The meaning of the theophany seems to us rather to be an admonition to the prophet to expect, not the supernatural and spectacular inbreaking of Yahweh into history anticipated in the traditional liturgy of the cult with the accompaniments of storm, earthquake, and fire (e.g. Ps 18:12, Judg 5:4f, Hab 3:3ff, Ps 68:8)."³⁵ Gray menar även att sättet som Elia uppenbarade Gud på tidigare vid berget Karmel inte var ett önskvärt sätt för Gud, därför uppenbarar han sig nu på detta lugnare vis: "The significance of the theophany to Elijah at Horeb has been taken to be the revelation that the violent measures adopted by Elijah at Carmel were not the methods Yahweh desired of his servants."³⁶

Vad har Elia som syfte med sina handlingar?

Att Elia gömmer sig i grottan vid berget Horeb är enligt Gray direktkopplat till Moses-traditionen och Guds uppenbarelse för Moses vid samma berg (Sinai): "The tradition of Elijah at Horeb is strongly coloured by that of the theophany to Moses at Sinai, describing the 'passing' of God, cf. Ex. 33:19..."³⁷ Gray förankrar Elias vistelse vid berget som väl historiskt förankrat i Moses-traditionen och att Elia gömmer sitt ansikte i manteln är ett tecken på hans uppfattning av Guds närvaro på samma sätt som det var för Moses: "The wrapping of his face in his mantle indicates Elijah's apprehension of the presence of Yahweh, cf. Moses at the theophany on Sinai (Ex. 33:21ff)."³⁸ Att Elia upprepar sitt svar till Gud ser Gray inte som något annat än att det helt enkelt tillhör denna typ av berättelse: "Such verbal repetition is a regular feature of the saga style."³⁹

³⁵ Gray 1970: 410.

³⁶ Ibid.

³⁷ Gray 1970: 409.

³⁸ Gray 1970: 411.

³⁹ Ibid.

Vilket teologiskt livstolkande förmedlar bibelkommentaren samt vilka karaktärsdrag hos Gud?

Gray tolkar teofanin teologiskt allmängiltigt som att man ska förstå uppenbarelsen som ett sätt att finna Guds riktninggivande i våra vanliga liv och att kommunicera det regelbundet och konstruktivt: "...but rather an intelligible revelation to find God's direction in the ordinary course of daily life and to communicate it regularly and constructively."⁴⁰ Detta resonemang leder till att Gray förmedlar karaktärsdrag hos Gud som personligt tillgänglig och begriplig genom mänskliga erfarenheter och således verkar Gud även i historien: "The revelation of God in an intelligible communication rather than in the spectacular phenomena described marks an advance in man's conception of God as personally accessible and intelligible to man within the framework of human experience, anticipating the prophetic conception of the expression of the divine will in contemporary history..."⁴¹

Har bibelkommentaren främst en historisk karaktär eller mer litterär karaktär? Har detta påverkat förståelsen av bibeltexten?

Denna interpretation har främst karaktären av att vara historisk genom att den framhäver att Gud verkar i historien, samt förankrar Elias verksamhet med viktiga händelser i det israelitiska folkets historia (främst Moses-teofanin i detta fall). Gray lyfter fram Elias plikt att smörja Hazael och Jehu till kungar som exempel på detta att Gud verkar i det israelitiska folkets historia: "...reference to the anointing of Hazael and Jehu may have been prompted by a reference to the prophet's duty to interpret the events of history as tokens of the will of God, /.../, or even to utilize such contingencies to further the will of God in Israel."⁴² Gray menar vidare att Elia nog var medveten om det politiska syftet med Guds uppenbarelse för honom: "...Elijah may have contemplated the effecting of the divine purpose by drastic political means..."⁴³ Genom dessa utläggningar och kontextualiseringar bidrar Gray till att öka förståelsen av bibeltexten.

2.3 Lust "A Gentle Breeze or a Roaring Thunderous Sound?" 1975

Lusts bibelkommentar för denna perikop från 1975 har karaktärsdragen av att vara historisk på det sättet att även han tydliggör betydelsen av Elias verksamhet i den israelitiska historien utifrån Guds vilja, även här har Moses en central roll i Lusts tolkning av Elia på berget Horeb. Lust har även med en fördjupad analys av "den stilla susningen", där han genom resonemang landar i sitt egendefinierade uttryck av "den stilla susningen".

⁴⁰ Gray 1970: 410.

⁴¹ Gray 1970: 410-411.

⁴² Gray 1970: 410.

⁴³ Ibid.

Hur tolkas det i bibelkommentaren att Gud uppenbarar sig som "en stilla susning"?

Författaren har en mer logisk förklaring till att Gud uppenbarar sig i "en stilla susning", han presenterar det som en naturlig kosmisk händelse att åskmullret kommer en stund efter blixten (som det sker vid åskoväder): "It (Jahweh's voice) is heard as a roaring thunder at the end of a series of cosmic events. There is a certain logic in the succession and escalation of those phenomena. After the storm and the earthquake comes the lightning which is naturally followed by the thunder."⁴⁴ Istället för "en stilla susning" föreslår Lust att man ska läsa det som en rytande dånande röst: "We propose to read: 'A roaring and thunderous voice'."⁴⁵ Han menar att Gud inte uppenbarar sig i någon av dessa tre första naturfenom, utan dessa fenomen är en förvarning till Elija om att Gud snart kommer, vilket även var funktionen för dessa kosmiska fenomen vid Sinai berg och mötet mellan Moses och Gud: "Jahweh is 'not yet' in the storm nor in the earthquake or in the fire. Those cosmic signs precede and announce God's coming as they did on Sinai (Ex. 19:16). They are concluded by a terrifying sound both in Ex. 19:16 and in 1 Kings 19:12. /.../ This is /.../ Jahweh's thunderous voice in a theophany."⁴⁶

Vad har Elia som syfte med sina handlingar?

Lust menar, liksom många andra av dessa historiska interpretationer, att anledningen att Elia gömmer sig i grottan och döljer ansiktet är kopplat till Moses: "There he finds shelter in a cave. Terrifying cosmic phenomena herald the coming of Jahweh. When He passes by, Elijah is forced to cover his face. All these and more details remind us of Moses and the theophany on mount Sinai."⁴⁷ Lust tar detta resonemang vidare och ger sin bild av att nu har allt det profetiska som Moses byggde upp rasat samman och förbundet är glömt hos folket, han förankrar genom detta sin syn på Guds verksamhet i historien: "The contrast between Moses's and Elijah's situations is emphasised. The covenant concluded at Sinai in Moses's time is forsaken, and the prophetic institution, founded by the same Moses is braking down. Everything which was started by Moses seems to fall apart. Devine help is needed."⁴⁸

⁴⁴ Lust 1975: 115.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Lust 1975: 114.

⁴⁷ Lust 1975: 113.

⁴⁸ Lust 1975: 113-114.

Vilket teologiskt livstolkande förmedlar bibelkommentaren samt vilka karaktärsdrag hos Gud?

Från denna bibelkommentar tycker jag det är svårt att direkt utläsa något teologiskt allmängiltigt och livstolkande som författaren lyfter fram, kanske att han förmedlar att hoppet aldrig ska överges, Gud finns där med sin skyddande hand som t.ex. när Gud kommer låta Elijas uppdrag ärvas vidare till efterföljare: "Nevertheless some hope remains: a remnant shall subsist."⁴⁹ Karaktärsdragen hos Gud som Lust förmedlar är att Gud är tydlig och vet vad han vill och vad som krävs av människorna för att få rätsida på det sjunkande skeppet.

Har bibelkommentaren främst en historisk karaktär eller mer litterär karaktär? Har detta påverkat förståelsen av bibeltexten?

Lusts interpretation av perikopen är en tydlig historisk bibelkommentar där allt som Elia och Gud gör väl motiveras att det sker för israelitiska folkets historiska utveckling. T.ex. frammanar Gud att krig och våld krävs för att israeliterna ska klara detta och det påverkar hela historiska skeendet: "God, in his heavenly court, takes a decision which is going to change the current of history. It sounds very harsh: war and violence are going to fall upon Israel."⁵⁰ Enligt Lust är det Elia som ska verkställa detta i historien genom att smörja de två kungarna och utse sin efterträdare: "The prophet's task of anointing three people is to be understood along these lines. /.../ He has to install the instruments needed for the execution of the sentence pronounced by Jahweh."⁵¹ Lusts tolkning av historisk karaktär har givit en bredare förståelse av bibeltexten, oavsett om man delar hans tolkning eller ej.

2.4 Skrunes "Fortolkning til Første og Andre Kungebok" 1981

Njål Skrunes bibelkommentar för denna perikop från 1981 har karaktärsdragen av att vara både historisk och litterär på det sättet att han varvar den historiska betydelsen av Elias verksamhet samtidigt som han också presenterar en litterär närhet till Elias person, hur han mår och hur hans sinnesstämning är, med Skrunes ord får vi en hjälp att komma än närmare Elia samtidigt som han t.ex. bäddar i den historiska betydelsen av korrelationen mellan Elia och Moses vid berget Horeb / Sinai berg.

⁴⁹ Lust 1975: 114.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

Hur tolkas det i bibelkommentaren att Gud oppenbarar sig som "en stilla susning"?

Skrunes tänker sig att "den stilla susningen" är som en vindpust från en person som drar förbi och Elia möter inte Gud i naturfenomen som skapar avstånd utan istället möter han Gud i Guds ord, genom dette møte får Elia en förnyelse av kallelsen, han är en tjener for Guds ord: "Den svake susningen kan være tenkt som vindpustet av en person som drar forbi. Gud har kalt Elia til et møte med seg. Elia tolker dette som Guds nærvær og går ut til inngangen av hulen. Der ser han ikke noe mektig naturfenomenen som skaper avstand, jfr. 2 Mos 20:18ff. I stedet møter han Gud, i Guds ord. Det er Guds tale som dominerer. Ordet står i sentrum. Ved sitt ord møter han menneskene. /.../ Elia får på denne måten en kallsfornyelse. /.../ Han er en tjener for Guds ord."⁵²

Vad har Elia som syfte med sina handlingar?

Författaren menar att anledningen att Elia betar sig som han gör grundar sig i att Elia känner sig förtvivlad då han lagt ned hela sitt liv i att dyrka Gud och nu går det inte som han vill, han tar detta personligt då han försökt försvara Gud från allt som kränker honom: "Elias situasjon har vært fortvilet. Han har vist brennende iver for Herren. /.../ Han i sitt liv, i ord og gjerning har villet hevde Guds ære. Han har villet fjerne alt som krenket Guds vesen."⁵³ Skrunes menar att Gud inte går in i någon diskussion med Elia, utan Herren vill att Elia skall stilla sig för hans åsyn och personliga närvaro: "Gud tar ikke opp noen diskusjon med Elia. Det eneste han får høre, er at han skal stille seg for Herrens åsyn. Herrens åsyn er et uttrykk for Herrens personlige nærvær. Elia skal møte Gud."⁵⁴ Att Elia gömmer sig i denna grotta och döljer ansiktet inför Gud, relaterar även Skrunes till den historiska betydelsen att Elia gör detta likt Mose: "Han skjuler seg fordi han vet at ingen kan se Gud og leve (2 Mos 33:20). Det er en grense mellom Gud og mennesker som aldri kan overstiges."⁵⁵

Vilket teologiskt livstolkande förmedlar bibelkommentaren samt vilka karaktärsdrag hos Gud?

Det tydligaste allmänteologiska som Skrunes lyfter fram är att Gud egentligen hela tiden vet hur allting ligger till, men han leder oss människor in i olika situationer att vi själva ska upptäcka det och ta det till oss, även Elia: "'Hva vil du her, Elia?' Gud vet selvsagt hvorfor Elia er her, men han vil at Elia skal formulere det selv. Hans situasjon skal fram i lyset for at han selv skal

⁵² Skrunes 1981: 79.

⁵³ Skrunes 1981: 78.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Skrunes 1981: 79.

se, erkjenne og vedkjenne seg sin egen flukt.”⁵⁶ Det tydeligaste karaktärsdraget i gudsbilden Skrunes förmedlar är främst den personligt närvarande Guden i teofanin.

Har bibelkommentaren främst en historisk karaktär eller mer litterär karaktär? Har detta påverkat förståelsen av bibeltexten?

Som ovan beskrivits är författarens interpretation till viss del litterär, men den är samtidigt till ganska stor del historisk. För allt som Herren gör motiverar Skrunes med att det har betydelse i det israelitiska folkets historia: ”...Guds allmakt, hans makt över Israelfolket, hedningefolkene, over hsitorien og naturen, over himmel og jord.”⁵⁷ Guds fortsatta uppdrag för Elia (smörja kungarna och Elisha) ser författaren som betydelsefullt för historien: ”Etter at Elia enda en gang har beskrevet sin nødssituasjon, gir Gud ham et nytt oppdrag. /.../ Disse tre personene skal trekkes inn som Guds domsredskaper. De som unnslipper Hasaels sverd, skal falle for Elisja.”⁵⁸ Den historiska förankringen Skrunes förmedlar gör att man kommer närmare Elia och förståelsen för bibeltextens innebörd ökar.

2.5 De Vries ”Yahweh Renews Elijah’s Authority” 1985

De Vries bibelkommentar för denna perikop från 1985 har även den karaktärsdragen av att vara både historisk och litterär på det sättet att han varvar den historiska betydelsen av Elias verksamhet samtidigt som han också presenterar en litterär närhet till Elias person, hur han mår och hur svagheten fått ett grepp om honom, samtidigt som författaren tar oss vidare med betydelsen av ett nytt uppdrag för Elia.

Hur tolkas det i bibelkommentaren att Gud uppenbarar sig som ”en stilla susning”?

Att Gud uppenbarar sig som ”en stilla susning” tolkar De Vries på så sätt att Gud genom detta visar att han finns både i ett skenbart tyst mumlande, likväl som i de klassiska uttrycksfulla naturfenomenens teofanier: ”...showing him that he is present not only in the ’earthquake’ and ’fires’ and ’winds’ that have heretofore supported Elijah’s labors, but also in so still a silence of God’s apparent absence as to seem no more than a quiet murmur.”⁵⁹ Men författaren menar att det är inte teofanin i sig som skapar lindringen för Elias klagan, för han svarar likadant på frågan vad han gör där, både före och efter teofanin: ”...he replies with a second complaint that

⁵⁶ Skrunes 1981: 78.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Skrunes 1981: 79.

⁵⁹ De Vries 1985: 237.

is phrased identically to the first (vv 10, 14). Thus it is not the theophany in itself that is able to relieve the prophet of his complaint, for the complaint remains true.”⁶⁰

Vad har Elia som syfte med sina handlingar?

Att Elia är i grottan vid berget Horeb refererar även De Vries till att Moses också befann sig vid Sinai berg, således förankrar det i historien. Elia mår dåligt, är vek och drar sig undan på grund av detta enligt författaren, han som var stark och mäktig har blivit svag, han flyr och överger livet: ”Here he who was strong has become weak. /.../ Far from performing another mighty work, he flees, abandoning life itself.”⁶¹ De Vries lägger märke till hur ofta just ordet ’life’ används i perikopen och hur centralt det tycks vara för denna bibeltext. Han menar vidare att nu när Elia mår dåligt träder Gud in i historien, styr upp och tar över: ”...Elijah prays Yahweh to take his life, for all that he has lived for, his prophetic ministry and Yahweh’s people, are gone. It is there that God takes over...”⁶²

Vilket teologiskt livstolkande förmedlar bibelkommentaren samt vilka karaktärsdrag hos Gud?

De Vries menar att perikopen är en påminnelse till oss alla om att värna om den lugna och enkla kärleken, där Gud också uppenbarar sig för oss i våra liv: ”This is a rebuke not only for the biblical prophet, but for all religionists who rely on shoutings and flurries of action, while neglecting the way of quiet love, simple piety, and persuasive kindness.”⁶³ Framförallt, som författaren tydligt framhäver, Elia kommer börja må bättre genom att Gud ger honom ett nytt uppdrag och sätter honom i arbete och detta kan ses som teologiskt allmängiltigt livstolkande: ”Elijah’s abandonment of ministry and surrender of life is overcome by the straightforward commission with which this narrative ends. Doubts will cease and misgivings vanish when God puts him to work.”⁶⁴ Gudsbilden som förmedlas genom detta är en handlingskraftig Gud som går in och verkar i historien när nödvändigt.

Har bibelkommentaren främst en historisk karaktär eller mer litterär karaktär? Har detta påverkat förståelsen av bibeltexten?

Även denna interpretation får ses som kanske främst historisk, men med inslag av litterär karaktär. Anledningen att den ses som delvis bestående av litterär karaktär är tack vare att

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ De Vries 1985: 236.

⁶² De Vries 1985: 237.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid.

författaren gestaltar och förmedlar Elias mående och till viss del hans relation till Gud och den kontakten. Men huvuddraget är nog ändå historiskt, vilket även De Vries betonar i början av bibelkommentaren då han tydligt motiverar den historiska betydelsen av denna perikop: "...for demonstrating how a redactor in Jehu's reign, beginning in 841 B.C., shaped the Elijah stories as a propaganda tract against the house of Ahab."⁶⁵ De Vries skriver vidare om hur viktig Elia är för Guds verkan i historien: "Yahweh still has work for Elijah to do /.../ he reimpowers him to mighty deeds /.../ and Elia receives a new theophanous commission."⁶⁶ Förståelsen av bibeltexten är behjälpt av De Vries historiska och även till viss del litterära bibelkommentar, man kommer närmare syftet med Elias- och Guds verksamhet.

2.6 Dumbrell "What Are You Doing Here? Elijah at Horeb" 1986

Dumbrells bibelkommentar för denna perikop från 1986 har karaktärsdragen av att vara både historisk och litterär genom att han tydligt lyfter fram och tar avstamp i den historiska betydelsen av Elias verksamhet och i synnerhet kopplat till Moses, på samma gång presenterar han delvis litterär närhet till Elias person och att Elia har annat att göra än att gömma sig i en grotta.

Hur tolkas det i bibelkommentaren att Gud uppenbarar sig som "en stilla susning"?

Att Gud uppenbarar sig som "en stilla susning" motiverar Dumbrell med att lyfta fram tävlingen mellan Baal och Yahweh, han menar att genom att påvisa detta förtydligas för det israelitiska folket att Baal bara är i de högljudda naturfenomenen, medan Yahweh finns i ytterligare och fler uppenbarelser än så och författaren förtydligar att Yahweh aldrig är i teofanin självt utan i ordet som följer i tolkningen efter teofanin: "To say that Yahweh was not in the wind, not in the earthquake, not in the fire was at least to remind Israel that Baal is only in those elements. But it was also to remind Israel that Yahweh is no mere weather God, though he is at least that. Yahweh in fact is never in the theophany as such, but always in the word which comes interpretatively of the theophany (cf. Exod 19:16-19, 20:1-17)."⁶⁷ Dumbrell resonerar även lite kring själva uttrycket "en stilla susning" och tycker att uttrycket istället borde vara "ljudet av en dämpad tystnad", detta uttryck ser han som en paradox och menar att det är även så uttrycket skall förstås: "Literally the expression ('a still small voice') is to be rendered 'the sound of an attenuated silence'. The expression is a paradox and is meant to be understood as such."⁶⁸

⁶⁵ De Vries 1985: 234.

⁶⁶ De Vries 1985: 237.

⁶⁷ Dumbrell 1986: 17.

⁶⁸ Ibid.

Vad har Elia som syfte med sina handlingar?

I samband med att Dumbrell förklarar varför Elia gör som han gör blir betydelsen av historien för författaren väldigt tydlig, han drar flertalet paralleller till Moses och hans vistelse på berget, liksom Elias vistelse där då avfallet hos det israelitiska folket är tydligt för både den mosaiska narrativen och den Elias-grundade berättelsen: "...Thus there have been remarkable parallels in Elijah's circumstances to that of Moses in a very similar set of circumstances of national apostasy."⁶⁹ Dumbrells analys av syftet med teofanin landar i att han ser den som ett verktyg för att kontrastera Elias egen erfarenhet i jämförelse med Moses erfarenhet och genom detta åter ingjuta inspirationen från Moses till Elia: "...the purpose of the theophany was to contrast at this stage of Elijah's experience his own experience with that of Moses. Coming back to the point of Mosaic inspiration..."⁷⁰ Att Gud uppenbarade sig med en tystnad är enligt författaren bara ett tecken på att Gud inte har något mer att säga Elia än förbundet han en gång gav Mose vid samma berg: "...Yahweh had nothing further to add to the faith once delivered to Israel and Moses at Sinai. It was a firm and sure word once given and it did not need to be repeated. Yahweh will not reduplicate for Elijah such a basic covenant experience."⁷¹ Vidare menar Dumbrell att Elia i själva verket inte hörde någonting, det är därför han ger exakt samma svar båda gånger till Gud, utan som en profet drar han helt enkelt manteln kring sig och ger sig ut från grottan helt oinformerad: "But whatever the nature of the experience, it does not inform Elijah. Elijah has in reality heard nothing!"⁷²

Vilket teologiskt livstolkande förmedlar bibelkommentaren samt vilka karaktärsdrag hos Gud?

Från den här kommentaren anser jag det värt att lyfta fram det teologiskt livstolkande som Dumbrell förtydligar när han diskuterar att framtiden inte har med en enda individs uppfattning om sig själv som ett enastående geni utan det har med Guds suveräna ingripande i historien att göra, hur han hela tiden håller sitt löfte levande med varierande instrument och omständigheter från en tid till en annan: "Israel's future did not depend upon the manifestation of his particular genius or giftedness. It depended as it always did and would upon the sovereign intervention of Yahweh, who would continue to honour his commitment made at Sinai to Israel, through the instruments and circumstances which he from time to time would choose."⁷³

⁶⁹ Dumbrell 1986: 15.

⁷⁰ Dumbrell 1986: 18.

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid.

⁷³ Dumbrell 1986: 19.

Har bibelkommentaren främst en historisk karaktär eller mer litterär karaktär? Har detta påverkat förståelsen av bibeltexten?

Som framgår i analysen ovan är författarens interpretation till viss del av litterär karaktär då man får ta del av Dumbrells analys av gestaltningen av Elia i perikopen. Men han relaterar det hela tiden till historien och historiens betydelse för det som sker vid berget Horeb för Elia och Elias betydelse för det israelitiska folkets historia, inte för Elias egna subjektiva upplevelse: "Elijah must ground his ministry in the great events of the history of salvation, not in the subjective personal experiences of the present."⁷⁴ Dumbrell landar i tolkningen av perikopen att det finns ingen anledning för Elia att befinna sig på berget Horeb och försöka återuppleva gamla stordåd som Moses gjorde utan han har viktigare saker att göra på andra ställen (smörja kungarna och Elisha) och fortsätta strida för tron som Herren en gång förmedlade till Mose vid berget: "The whole point of the Horeb encounter in 1 Kings 19 was to underscore for Elijah the inappropriateness of his attempt to recapture the great moments of the Mosaic past. There are more important things for Elijah to be about than to have journeyed back to Horeb! Yahweh in fact will have him elsewhere. He must continue to contend in Israel for the Sinai faith once delivered!"⁷⁵ Dumbrells nära gestaltning av Elia och den historiska kontexten medför att bibelkommentaren skapar en fördjupad förståelse för perikopen.

2.7 Nelson "1 Kings 19 Elijah Burns Out and Is Recommissioned" 1987

Nelsons bibelkommentar för denna perikop från 1987 har karaktärsdragen av att främst vara av litterär karaktär då han fokuserar sin analys på att han ser Elia som en utbränd profet som åter får ett uppdrag av Gud och stärks av detta, han sätter Elia i fokus och inte Gud genom att förtydliga det med teofanin. Men även denna interpretation har också en förankring av historisk karaktär, som författaren lyfter fram, t.ex. kopplingen mellan Moses och Elia.

Hur tolkas det i bibelkommentaren att Gud uppenbarar sig som "en stilla susning"?

Författaren tolkar att Gud uppenbarar sig i "en stilla susning" genom att ge sin ståndpunkt där han tycker de flesta tolkar Guds uppenbarelse i susningen på fel sätt, de flesta ser det som att Gud inte uppenbarar sig i de storslagna naturfenomenen utan istället i "den stilla susningen". Men detta är en feltolkning enligt Nelson, för enligt honom handlar perikopen istället om Elias försök att överge sitt uppdrag, samt Guds påverkan att han ska fortsätta: "This is a serious misreading of the narrative. The story is really about Elijah's attempt to relinquish his prophetic

⁷⁴ Dumbrell 1986: 18.

⁷⁵ Ibid.

office and God's insistence that he continue. Elijah and his mission are the focus, not God's presence or absence."⁷⁶ Han följer upp detta resonemang med att meddela att det finns ingenting alls som säger oss att Gud egentligen uppenbarar sig i "den stilla susningen": "This is a completely unwarranted assumption, however. Nothing at all is said about God's presence in regard to this fourth event."⁷⁷ Nelson redogör för hur många olika tolkningar det finns för "den stilla susningen", varpå han drar slutsatsen att detta indikerar hur illa vi egentligen förstår denna teofani: "A multitude of possible meanings have been proposed: /.../ The variety of translations offered for this fourth event indicate how poorly we actually understand it."⁷⁸

Vad har Elia som syfte med sina handlingar?

Enligt Nelson gömmer sig Elia i grottan på grund av att han är en utbränd profet som gestaltas som en nedbruten och besviken man, han ser bara den mörkaste sidan av tillvaron i sin klagan till Gud: "Elijah is a burned out prophet. /.../ Elia is pictured as a broken, disappointed man. /.../ ...see only the darkest side of the situation as he voices his ego-centered complaint to God."⁷⁹ Nelson menar att de starka naturfenomenen som vinden, jordskalvet och elden bara är misslyckade försök av Gud att försöka få ut Elia ur grottan och ut ur sin depression, det är därför Elia svarar likadant efter som före teofanin och han törs dra sig ut till öppningen när allt tycks vara över: "The impressive wind, earthquake, and fire are simply failed attempts by God to get Elijah out of his cave and out of his depression. /.../ Elijah is in exactly the same place after the theophany as before, complaining in exactly the same words. /.../ Elijah is drawn out of his hiding place, still feeling just as sorry for him self as ever."⁸⁰ Författaren menar vidare att vad som ibland hjälper i sådana situationer är att få ett syfte med någonting och det är exakt vad Gud ger Elia med hans nya uppdrag: "What does sometimes help is a sense of purpose, and that is exactly what God provides with a new commission."⁸¹

Vilket teologiskt livstolkande förmedlar bibelkommentaren samt vilka karaktärsdrag hos Gud?

Interpretationen av Nelson bär på den teologiska livstolkningen att få ett uppdrag och ta det till sig kan hjälpa oss ut ur depressioner, att med kreativitetens hjälp tillfriskna, det är Guds skyddande hand över oss: "There may be no theophanies in Babylonian exile (or in the modern

⁷⁶ Nelson 1987: 123.

⁷⁷ Nelson 1987: 124.

⁷⁸ Nelson 1987: 123-124.

⁷⁹ Nelson 1987: 126.

⁸⁰ Nelson 1987: 125.

⁸¹ Nelson 1987: 127.

reader's own wilderness of Damascus), but there is certainly plenty to do."⁸² Gudsbilden som Nelson här förmedlar är en praktiskt verksam Gud som finner sina vägar att nå denna barmhärtighet med oss själva trots att vi kanske inte själva lyckas se det, ut ur det praktiska följer det gudomliga tillfrisknandet.

Har bibelkommentaren främst en historisk karaktär eller mer litterär karaktär? Har detta påverkat förståelsen av bibeltexten?

Interpretationen av Nelson är av litterär karaktär på så vis att han lyfter fram gestaltningen av Elias person och problem, närheten till hans inre, som ovan beskrivits. Men tolkningen av författaren bär även till viss del likväl på en historisk karaktär då t.ex. Elias verksamhet sätts in i relation till Moses: "The context of the whole points strongly to an intentional comparison between Elijah and Moses."⁸³ Nelson betonar även hur både Gud och Elia med deras aktiviteter är direkt verksamma i historien: "This narrative also explores the mystery of God's activity in history to punish and protect the elect. Elijah's recommissioning sets a long chain of events in motion, so that he can be said to 'anoint' each of the three instruments of God's plan."⁸⁴ Framförallt visar Gud hur verksam han är i historien genom att inte låta Elia bara dra sig undan och sluta vara profet utan han har fler uppgifter att ta sig an för att det israelitiska folkets historia ska bli som Gud vill: "But God, sovereign over both nature and history, refuses to accept Elijah's resignation as prophet. God induces Elijah to get back to work by giving him more to do. God shrugs off Elijah's complaints and commissions him for further tasks."⁸⁵ Nelsons bibelkommentar som främst får ses bestå av litterer karaktär, men med inslag av historisk karaktär också, gör att förståelsen av bibeltexten fördjupas och i synnerhet förståelsen av Elia och hans beteende.

2.8 Robinson "Elijah at Horeb, 1 Kings 19:1-18: A Coherent Narrative?" 1991

Robinsons bibelkommentar för denna perikop från 1991 är av litterär karaktär för han beskriver bibeltexten mycket och dess innehåll samt hur Elia mår och är i relation till Gud. Författaren är tydlig med vad han tycker och hans åsikt framgår väl då han beskriver att Elia är en självupptagen och arrogant primadonna, han fördjupar diskussionen om teofanins betydelse, han vrider och vänder på perikopens tempus så han ser mycket av det som beskrivs i bibeltexten som en förutsägelse samt han lyfter humorn i denna perikop som han ser det.

⁸² Nelson 1987: 129.

⁸³ Nelson 1987: 128.

⁸⁴ Nelson 1987: 129.

⁸⁵ Ibid.

Hur tolkas det i bibelkommentaren att Gud uppenbarar sig som "en stilla susning"?

Robinson tolkar Guds uppenbarelse som "en stilla susning" på traditionellt vis, men han betonar också att teofanin är mycket problematisk på det sättet att det inte finns någon överenskommelse om dess innebörd (och detta visar han genom att framlägga tolv stycken olika åsikter om just innebörden av teofanin): "I think that it is likely that the traditional type of translation of the phrase (whisper or a silence) is correct. /.../ The theophany must be regarded as very problematic. There is no agreement on the implications for the story of Elijah's experience."⁸⁶ Författaren menar vidare att en stor del av teofanin är en förutsägelse om att Herren ska passera förbi och inte att han gör det exakt när bibeltexten beskriver det: "I suggest that we go the whole hog and take all of 11b-12 as prediction, continuing YHWH's speech (YHWH will pass by... there will be wind, earthquake and fire, and then a silent whisper). /.../ V.13b narrates the theophany that has been predicted. /.../ There is thus only one silent whisper: v.12 fortells it; v.13 narrates it..."⁸⁷

Vad har Elia som syfte med sina handlingar?

Enligt författaren har Elia kommit till berget Horeb för att han förväntar sig att Gud ska behandla honom och supporta honom på samma sätt som Gud gjorde för Moses vid samma berg: "He has come to Horeb because of its Mosaic associations, expecting God to treat him as he treated Moses."⁸⁸ Han har en bild av sig själv som väldigt speciell som han inte kan nå upp till nu och söker därför döden, vilket är att sätta sig över den levande Gudens makt: "The prophet who formerly had been so full of selfconfidence, so certain of his superiority over his fathers, has been shocked to experience fear, and realizes that he is not the unique sort of human being that he had thought he was; he seeks death, which is a betrayal of the God he serves, who is Lord of life."⁸⁹

Det hela leder enligt författaren till att Gud ger Elia en läxa och påminner honom om att han har en plikt som profet att fullfölja buden som Herren gav till Moses, istället för att tycka synd om sig själv: "...remind Elijah of what had been the essence of Moses' experience, the commandments of God. It is the duty of a prophet to fulfill them, rather than to look for a dramatic endorsement of his prophetic status and an unconditional guarantee of his personal

⁸⁶ Robinson 1991: 522-523.

⁸⁷ Robinson 1991: 521.

⁸⁸ Robinson 1991: 527.

⁸⁹ Robinson 1991: 533.

safety.”⁹⁰ Robinson menar vidare att Elia misslyckas för att han går inte upp på berget som Gud vill utan han stannar och fegar i grottans öppning och väntar på något storslaget från Herren, men i den väntan uppstår bara ”den stilla susningen” vilket Robinson tycker är komiskt: ”...he stands only at the entrance to the cave, fearing perhaps for his safety if he goes any further. He listens attentively for the divine voice. What earthshattering message will he be entrusted with? Picture his chapfallen countenance as he hears only the divine voice repeating the question, ‘What are you doing here?’ The narrator clearly has a sense of humour.”⁹¹ Robinson anser att Elia bara är fylld av sin egen självupptagenhet, han döljer sitt ansikte på eget bevåg innan ens Gud har bett om det: ”So full is Elijah with a sense of his own importance, that he hastens to cover himself up even before the theophany occurs and without waiting to be so commanded.”⁹²

Vilket teologiskt livstolkande förmedlar bibelkommentaren samt vilka karaktärsdrag hos Gud?

En teologiskt livstolkande aspekt som går utläsa från denna interpretation av Robinson är hur farligt det kan vara om man är för självupptagen med sig själv istället för att bemöta Guds vilja, Guds röst är svärfångad liksom budskapet som finns i ”en stilla susning”: ”The danger of men of God being preoccupied with their image rather than with the will of God. /.../ YHWH is transcendent, elusive. And his prophets have to be content to listen to the gentle whisper which is the voice of the elusive God of Israel, and to carry out his commands. They have to be prepared to serve on his terms, not on their own.”⁹³ Enligt Robinson gör Elia samma misstag som många av världens ledare, att tro sig vara outhärlig: ”Elijah is a victim of his overweening desire to be recognized as uniquely God’s prophet. He makes the mistake of so many leaders, that of thinking of himself as indispensable.”⁹⁴

Har bibelkommentaren främst en historisk karaktär eller mer litterär karaktär? Har detta påverkat förståelsen av bibeltexten?

Interpretationen Robinson gör av Elia i grottan på berget Horeb har en tydlig litterär karaktär då han väl beskriver sin syn på gestaltningen av Elia i denna situation och beskriver relationen mellan Elia och Gud ingående och tydligt. Han avslutar bibelkommentaren med att klarligen redovisa sin ståndpunkt relaterat till vad Gud tycker om Elia och hur denna gestaltning visar att det är kört för en arrogant primadonna som Elia: ”YHWH is not interested in continuing to

⁹⁰ Robinson 1991: 527.

⁹¹ Robinson 1991: 521.

⁹² Robinson 1991: 528.

⁹³ Robinson 1991: 534.

⁹⁴ Robinson 1991: 529-530.

empty this tetchy and arrogant prima donna of a prophet on these terms. He therefore lets him know that he has no longer any use for his ministry: the future lies with Hazeal, Jehu and Elisha. /.../ Elia has failed to respond, he receives notice of dismissal, and the initiative passes elsewhere.”⁹⁵ Denna bibelkommentar har främst en litterer karaktär som sagt och Robinsons egna tydliga åsikter medför att man får en än bredare förståelse av bibeltexten, även om man inte håller med Robinson så berikar hans utläggning.

2.9 Brueggemann ”Letdown and Revival 1 Kings 19:1-21” 2000

Brueggemanns bibelkommentar för denna perikop från 2000 kan ses som att den är av litterär karaktär då han i interpretationen fokuserar främst på Elias självupptagenhet som är så stor att han missar det politiska problemet, samt att han fokuserar mycket på gestaltningen som teofanin skapar av narrativen, i synnerhet ”den stilla susningen”. Brueggemann ser även ett politiskt syfte och innehåll med denna perikop.

Hur tolkas det i bibelkommentaren att Gud uppenbarar sig som ”en stilla susning”?

Liksom många andra menar Brueggemann att det är svårt utläsa den exakta betydelsen av att Gud uppenbarar sig som ”en stilla susning”: ”The precise meaning of the phrase is difficult, permitting a field day of speculation among translators, often moving in a mystical direction. /.../ The phrasing is open to speculation and we can reach no definitive judgment on its meaning.”⁹⁶ Han landar på något sätt i att detta uttryck är bortom vår uppfattningsförmåga, det gäller att inte lyfta bort den från sitt sammanhang där den fungerar som preludium till en krävande konfrontation som Brueggemann uttrycker det: ”In the end, it is evident that the phrase is beyond us. Care must be taken that one does not take the phrase out of context; for in context, it is prelude to a demanding confrontation.”⁹⁷

Vad har Elia som syfte med sina handlingar?

Att Elia betar sig som han gör anser Brueggemann beror på att han är utmattad efter att ha visat mod och stått upp för sin tro på Herren: ”...a deeply exhausted prophet at risk for his courageous act of faith that entailed a showdown with his opponenents, the opponents of Yahweh.”⁹⁸ Elia är nu förtvivlad och har önskat sig själv att dö, främst på grund av att han övervärderat sin egen betydelse i sin egoistiska entusiasm enligt författaren: ”...he wishes for death. /.../ It is evident

⁹⁵ Robinson 1991: 535.

⁹⁶ Brueggemann 2000: 236.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Brueggemann 2000: 239.

that in this zeal, as often happens to the zealous, Elijah has overvalued his own significance.”⁹⁹
I detta överlämnar sig Elia till Gud och en parallell dras till Moses på Sinai, men Gud visar ingen sympati för Elias lidande enligt Brueggemann utan Herren har andra planer för honom: ”The narrator clearly intends to offer a parallell here to Moses at Sinai (Exod. 33:21-23). /.../ Elijah exposes himself to the threatening intrusion of Yahweh, and is prepared to be adressed. /.../ But Yahweh, in response, shows no pity or sympathy for him. The response made by Yahweh is fully focused on public mission and is not at all interested in the suffering or fear of the prophet.”¹⁰⁰

Vilket teologiskt livstolkande förmedlar bibelkommentaren samt vilka karaktärsdrag hos Gud?
Enligt Brueggemann handlar detta narrativ till stor del om återställandet av en troende man från förtvivlan till ny pigg energi och stridbarhet: ”The narrative concerns the restoration of a man of faith who, /.../, is carried from despondency to fresh energy and militancy.”¹⁰¹ Denna transformation av Elia gjord av Gud ses av författaren som teologiskt hemlighetsfull och bortom vår förståelse, framförallt behöver inte Elia förstå, han behöver bara mottaga och detta tycker jag kan ses som teologiskt allmängiltigt och livstolkande utifrån perikopen: ”...the transformation wrought through the narrative is by the theological, that is, God-rooted ministrations that are inscrutable and beyond comprehension. Elijah does not need to ’understand’; he needs only to receive.”¹⁰²

Har bibelkommentaren främst en historisk karaktär eller mer litterär karaktär? Har detta påverkat förståelsen av bibeltexten?

Som ovan framgår har författarens interpretation av denna perikop framförallt karaktären av att vara litterär då den ingående presenterar gestaltningen av Elia och hans relation till Gud. Brueggemann lägger även in en delvis politisk touch i sitt resonemang på det sättet att han menar att Elia varit så förblindad av sitt ego att han inte sett den politiska konflikten hela denna historien skapat, hans entusiasm är inte bara teologisk enligt Brueggemann utan lojaliteten till Herren avspeglar sig även politiskt: ”His (Elias) sense of his own importance has blinded him to the political shape of the conflict. /.../ The zeal of Elijah is not a mere theological, cognitive passion. The commitment to covenant comes to mean that Yahwistic loyalty in Israel has deep

⁹⁹ Brueggemann 2000: 240-241.

¹⁰⁰ Brueggemann 2000: 235-237.

¹⁰¹ Brueggemann 2000: 239.

¹⁰² Ibid.

and bloody political implications.”¹⁰³ Brueggemanns bibelkommentar av litterär karaktär ökar upp förståelsen än mer om bibeltexten, som helhet, då han ser saker på ett sätt som inte många andra författare gör (t.ex. politiskt).

2.10 Baker ”Elijah: A God just like his” 2002

Bakers bibelkommentar för denna perikop från 2002 är en komprimerad och intensiv interpretation av litterär karaktär som bygger hela arbetet kring två frågeställningar ’What’s gone wrong?’ och ’What is God doing about it?’ och Bakers analys utifrån dessa två frågeställningar ger oss en gestaltning av vad som händer med Elia och hur hans relation till Gud förhåller sig.

Hur tolkas det i bibelkommentaren att Gud uppenbarar sig som ”en stilla susning”?

Författaren drar en parallell av hela teofanin till Exodus 33:19 och menar att den är avsiktlig, men anledningen anses olika för dessa två fall: ”The echo in verse 11a of Exodus 33:19 is surely deliberate, but the occasion is in fact very different. The Lord was not in the wind, earthquake, or even the fire, as he had been in the fire at Carmel. Indeed all three can be signs of significant divine activity. See, for example, Exodus 15:10.”¹⁰⁴ Enligt Baker handlar det här om att lära sig lyssna till Gud även i den lilla milda viskningen: ”But a life of walking with the Lord is not all wind, earthquake and fire: The Lord is saying ’Elijah, learn again to hear my word in the gentle whisper’, literally ’The sound of a gentle silence’.”¹⁰⁵

Vad har Elia som syfte med sina handlingar?

Anledningen att Elia gömmer sig i grottan vid berget Horeb beror enligt Baker på att Elia befunnit sig i, genomlidit, befinner sig i: ”Exhaustion, Panic, Depression, Self-Pity, Self-Seeking, Self-Justification.”¹⁰⁶ Det är analysen av dessa rubriker som författaren har givit huvudformuleringen: ”What’s Gone Wrong”¹⁰⁷, alltså hur kunde det gå fel för Elia efter att han haft succén vid berget Karmel. Baker kommer inte fram till något direkt svar på varför egentligen Elia gjorde som han gjorde utan författaren landar i regel i nya frågetecken: ”Perhaps it was a healthy spiritual instinct that took Elijah to a place of so many spiritual associations to seek God; but perhaps it wasn’t.”¹⁰⁸

¹⁰³ Brueggemann 2000: 241.

¹⁰⁴ Baker 2002: 4.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Baker 2002: 2-3.

¹⁰⁷ Baker 2002: 2.

¹⁰⁸ Baker 2002: 3.

Vilket teologiskt livstolkande förmedlar bibelkommentaren samt vilka karaktärsdrag hos Gud?

Det teologiskt livstolkande som går att utläsa från denna interpretation är främst kanske författarens försök att påminna oss om att mycket, när det gäller mottagandet av Guds ord, handlar om att lyssna och vandra stadigt livets väg fram, hålla oss intresserade till Ordet och inte stora enorma sidoeffekter: "Much of receiving God's Word is steady walking, listening, trusting and obeying. Christians today may say: 'God has stopped talking to me' or 'The Lord doesn't seem to be around anymore'. What they are saying may reflect a real and legitimate concern, for grieving of the Spirit, or God choosing to hide himself to test his children can indeed be spiritual realities; but on many occasions we may need to ask: Is the believer more interested in the Word or in dramatic side-effects?"¹⁰⁹ Typiska karaktärsdrag för Gud i denna bibeltext presenterar författaren med följande rubriker: "He (God) listens, He restores a balanced understanding of the spiritual life, He gives Elijah fresh work to do."¹¹⁰

Har bibelkommentaren främst en historisk karaktär eller mer litterär karaktär? Har detta påverkat förståelsen av bibeltexten?

Gestaltningen av Elia och hans relation till Gud står genomgående i fokus i denna interpretation som har tydliga karaktärsdrag av att vara av den litterära typen. Baker fokuserar i sin kommentarstext ingående på vad som har gått fel för Elia som var lyckosam på berget Karmel och på vilket vis som Gud möter upp och räddar Elia vidare med nya uppdrag. Författaren avslutar interpretationen av perikopen med en mening om hur karaktärsdragen hos Elia och Herren är viktiga för oss än idag då vi ibland snavar, likt Elia i våra uppdrag, men ändå fortsätter att be tills Guds syften är fulländade: "...and although sometimes like Elijah they (vi/efterträdarna) may falter or stumble, there will be those who will pray until the purposes of God are accomplished."¹¹¹ Förståelsen av texten berikas av Bakers nära gestaltning av Elia i denna kommentarstext av litterär karaktär.

2.11 Epp-Tiessen "1 Kings 19: The Renewal of Elijah" 2006

Epp-Tiessens bibelkommentar för denna perikop från 2006 är också den av tydlig litterär karaktär. I författarens analys får vi komma nära gestaltningen av den självupptagna och utbrända Elia som får en ny chans genom Guds relation med honom där Guds nåd förnyar hans

¹⁰⁹ Baker 2002: 4.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Ibid.

sinnesstämning och leder honom vidare med nya viktiga uppdrag. Författaren menar att essensen av hela kapitel 19 är relationen mellan Elia och Gud, han motiverar det med en intressant strukturanalys där det viktigaste hamnar i mitten av det chiasmiska schemat, som är Guds teofani inför Elia vid berget Horeb.

Hur tolkas det i bibelkommentaren att Gud uppenbarar sig som "en stilla susning"?

Att Gud uppenbarar sig som "en stilla susning" menar författaren är en osäkerhet i säg, om vad detta egentligen betyder, men innebörden ska enligt honom tolkas som att det är kontrasten gentemot de stora naturfenomenen som föregår Guds teofani för Elia: "The many translations of the expression 'quiet, thin voice' indicate that we are not enterily certain what it means. /.../ The implication is that the voice/sound through which God speaks is barely audible, in stark contrast to the phenomena which precede the voice."¹¹² Kärnan i detta resonemang grundar Epp-Tiessen på att Elia måste vara observant för att Guds kommunikation kan komma även från små oföväntade företeelser, ändå vara lika kraftfulla som om det vore genom storm, jordskalv eller eld: "Elijah must also be open to communication from God that comes through simple and unexpected means. God's presence in the stillness can be just as real and powerful as in the cosmic forces of nature."¹¹³

Vad har Elia som syfte med sina handlingar?

Epp-Tiessen menar att anledningen att Elia gömmer sig i grottan beror på att han är rädd, utbränd och suicidal, han vill både avsluta sin roll som profet och sitt eget liv i hans förebild Moses grotta: "The focus of the story is the renewal of a fearful and burned-out prophet. /.../ Elijah is in crisis and wants to terminate both his prophetic ministry and his life. /.../ Elijah is portrayed as a second Moses who makes a pilgrimage to Sinai where Moses received his initial call from God (Exod 3:1)."¹¹⁴ Liksom flera andra författare betonat är Elia självupptagen till och med nu när hans eget liv är i fara: "He seems to believe that everything depends on him, /.../ and now his life is in jeopardy as well."¹¹⁵

Enligt författaren svarar inte Gud direkt på överdrivna påståenden utan han manar Elia att ställa säg på berget och möta Herren, Epp-Tiessen menar att innebörden av detta att ställa sig inför Gud kan vara att sätta saker i ett bättre perspektiv: "God does not respond directly to

¹¹² Epp-Tiessen 2006: 38.

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Epp-Tiessen 2006: 35-36.

¹¹⁵ Epp-Tiessen 2006: 38.

exaggerated claims of self-importance, but merely instructs Elijah to go out and stand on the mountain before Yahweh. Placing oneself before God sometimes has a way on putting things in better perspective.”¹¹⁶ Att Elia döljer ansiktet med manteln menar författaren beror på, det allmänt kända, att han vill skydda sig och inte se Herrens närvaro, vilket skulle leda till omedelbar död: ”...he wraps his mantle around his face, presumable to protect himself from seeing the presence of God which would lead to instant death (cf. Exod. 33:20).”¹¹⁷ Att Elija upprepar sitt svar identiskt till Gud har enligt Epp-Tiessen att göra med att vid det läget i perikopen har inte Elia ännu återfått känslan för att fortsatt bedriva sin profetiska verksamhet, utan självömkan och sin uppblåsta självbild är fortfarande problemet (vilket han kommer förbi sen när han får ett nytt uppdrag av Herren): ”...he has not yet recommitted himself to prophetic ministry, and that self-pity and grandiose view of his own importance are still a problem.”¹¹⁸

Vilket teologiskt livstolkande förmedlar bibelkommentaren samt vilka karaktärsdrag hos Gud?

Det teologiskt livstolkande för den här perikopen som går utläsa från Epp-Tiessens analys är att narrativen förmedlar en väg framåt när man befinner sig i mörkret och det innebär att ta del av Guds livgivande kraft, återvända till tron och lyssna till Guds röst i ”den stilla susningen”, detta leder förhoppningsvis till ny energi och ny känsla av mening i livet: ”This story calls out to those among God’s people who are worn-out, fearful, or in a need of renewal. The story suggests a way forward, eat and drink of God’s life-giving sustenance, return to the bedrock of faith, listen for God’s still small voice. That may be the way to find new energy, new vision, and a new sense of purpose.”¹¹⁹ Även författaren har tänkt i banorna om hur hans analys förhoppningsvis kan påverka människor som läser den på ett stärkande vis: ”May this discussion of 1 Kings 19 contribute at least in a small way to the renewal of God’s people, as it encourages reflection on how God’s ways with Elijah might parallel God’s ways with us.”¹²⁰ Det tydligaste karaktärsdraget hos Gud i denna interpretation är hur nådefull Gud är mot oss människor, oberoende vårt eget ego: ”...the mighty Elijah succumbed to human weakness, and how the remarkable grace of God renewed this once fearless prophet and restored him to his ministry.”¹²¹

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Epp-Tiessen 2006: 39.

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Epp-Tiessen 2006: 36.

¹²⁰ Epp-Tiessen 2006: 41.

¹²¹ Epp-Tiessen 2006: 33.

Har bibelkommentaren främst en historisk karaktär eller mer litterär karaktär? Har detta påverkat förståelsen av bibeltexten?

Denna interpretation av Epp-Tiessen har en tydlig litterär karaktär där författaren stringent lot-sar oss fram till en tydlig gestaltning av Elia, hur han mår och vad som drivit honom dit han är idag, samtidigt får vi en god inblick i relationen mellan Elia och Gud. Allt detta har redovisats ovan. Värt att nämna är hur tydlig författarens röst är i denna kommentarstext med litterär karaktär, vilket t.ex. framgår här när han förklarar att Elias uppdrag även framgent är att döma avfälliga israeliter och den teologiska problematiken med en sådan religiös intolerans: "Elijah's ministry is to continue as before: he is to promote absolute loyalty to Yahweh which includes facilitating judgment on apostate Israelites. Dealing with the huge theological problems of such judgment and religious intolerance will have to be the subject of another article."¹²² Epp-Tiessens litterära bibelkommentar ökar förståelsen av bibeltexten genom att den tar oss närmare Elia och relationen mellan honom och Gud.

2.12 McKenzie "1 Kings 16: 2 Kings 16" 2019

McKenzies bibelkommentar för denna perikop från 2019 är unik i sitt slag då den innehåller både en synkronisk (litterär) analys och en diakronisk (historisk) analys av bibeltexten. Således har denna författare skapat en interpretation som är både av litterär- och historisk karaktär. Man märker att den är litterär på det sättet att författaren i det kapitlet förklarar gestaltningen av Elia och även relationen mellan Elia och Gud, t.ex. lyfter han fram att Elia tycker synd om sig själv och betydelsen av teofanin och "den stilla susningen". Att analysen även är historisk märks genom att McKenzie förankrar narrativen väl i den historiska betydelsen där Gud är verksam, t.ex. genom Elias fortsatta uppdrag att smörja kungarna samt kampen mot baalsdyrkan.

Hur tolkas det i bibelkommentaren att Gud uppenbarar sig som "en stilla susning"?

Att Gud uppenbarar sig som "en stilla susning" tolkar författaren som ett ytterligare tecken på Herrens storhet, Guds sanna närvaro är i det stilla talet till Elia: "YHWH is not in any of the usual theophanic manifestations, wind, earthquake, or fire but in the delicate whisper. YHWH controls the storm, as he showed in the Carmel contest, but his real presence, like the simple prayer of Elijah in that story, is in the soft-spoken word to the prophet."¹²³ McKenzie menar att kontrasten mellan det stormiga och det stilla är av största betydelse för att markera polemiken mot Baal och det symboliserar ett förkastande av en stormig gudomlig teofani som en form av

¹²² Epp-Tiessen 2006: 39.

¹²³ McKenzie 2019: 145.

uppenbarelse: "The contrast is especially meaningful on the heels of Elijah's victory at Carmel. The polemic against Baal is pointed. More, it is a repudiation of storm-god theophany as a form of revelation. The religion of Jezebel, the worship of Baal, is defunct."¹²⁴ Att teofanin över huvudtaget sker anser författaren beror på att det är ett svar på Elijas klagan över folkets avfall från tron på Herren, medan Elia visar med sin upprepning av svaret att han fortsatt har sin entusiasm till Gud: "Elijah's complaint is addressed by the theophany, which has been incorporated by means of the repetition of Elijah's confession of his zeal for YHWH in response to YHWH's question about why he is there."¹²⁵

Vad har Elia som syfte med sina handlingar?

McKenzie har en tydlig utläggning om betydelsen av och kopplingen till Moses att Elia drar sig just till berget Horeb (Sinai berg), han ser tydliga likheter mellan Moses klagan och svaret i form av en teofani: "The cave where Elia lodges is easily associated with the hole or the crevice in the rock where Moses stood while God passed by (Exod 33:22). The entire scene resembles Exodus 32-33, where Moses complains about having to bear the burden of leading the people alone, when asking YHWH to take his life (Exod 32:32), and YHWH responds with a theophany."¹²⁶ Som person menar författaren att Elia är utmattad, deprimerad och att han tycker synd om sig själv till den graden att han överdriver och antagligen tappar verklighetsuppfattningen: "Elijah is exhausted from his journey and his depression. /.../ His self-pity leads him to exaggerate and may even affect his grasp on reality."¹²⁷

McKenzie fortsätter vidare och förklarar att teofanin inte har ändrat på någonting för Elia, kanske är det hans stönighet som förstör det för honom, han ser sig fortfarande som förföljd av folket och vill sluta sitt uppdrag som profet och Gud går honom till mötes men han har bara en sak kvar att göra (smörja Hazael, Jehu och Elisha): "The theophany has changed nothing as far as he is concerned. His stubbornness is perhaps the downside of his strength of character. He still sees himself as persecuted by the people and wants to call it quits. YHWH accepts his resignation, but not effective immediatly. YHWH gives him a new set of commissions, culminating in the designation of his successor."¹²⁸ Att Elia gömmer sitt ansikte i manteln inför Guds

¹²⁴ McKenzie 2019: 150.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ McKenzie 2019: 145.

¹²⁷ McKenzie 2019: 144-145.

¹²⁸ McKenzie 2019: 146.

ord anser författaren är ytterligare en Moses-likhet: "Elijah wraps his face in the mantle. This is another Moses-like feature. /.../ Elijah covers his face before the word of YHWH."¹²⁹

Vilket teologiskt livstolkande förmedlar bibelkommentaren samt vilka karaktärsdrag hos Gud?
Denna interpretation av McKenzie är stringent och han håller sig tydligt till sin synkrona och diakroniska analys, det finns inga direkta utsvävningar och hintar till hur perikopen förhåller sig till våra liv idag. Således är det ganska svårt att utifrån författarens kommentar lyckas utläsa något teologiskt livstolkande. Det jag finner är ett parti där författaren beskriver att trots Elias klagande legitimerar och accepterar Herren hans berättigande att vara Guds representant och profet: "YHWH legitimates Elijah's career as a prophet and as YHWH's representative, despite his complaints."¹³⁰ Detta tycker jag vi kan ta till oss som allmänt livstolkande, att Gud alltid finns där för oss och stödjer oss trots att vi själva klagat på vår situation och vår tillvaro. Karaktärsdragen hos gudsbilden som McKenzie presenterar är en trofast och trygg Gud som vi alltid kan lita på och som har en plan för oss i historien, även om vi själva inte alltid lyckas se det i ögonblicket.

Har bibelkommentaren främst en historisk karaktär eller mer litterär karaktär? Har detta påverkat förståelsen av bibeltexten?

Som nämnts ovan är denna interpretation av McKenzie unik i sitt slag då den innehåller både en synkronisk (litterär) analys och en diakronisk (historisk) analys av bibeltexten. Detta framgår i svaren på frågorna ovan där både det litterära och det historiska är av betydelse för författaren. McKenzie avslutar denna kommentarstext med en syntes där han väver in både det litterära och det historiska som ryms i denna bibeltext, det är en förankring till Mose verksamhet likväl som en beskrivning av Guds aktiva verksamhet i det israelitiska folkets historia samt betydelsen av Guds ord, ur dessa meningar framgår även gestaltningen av Elijas mående och önskan, vilka krav som ställs på en profet och dennes relation till Gud: "For Elijah as for Moses, who was also a prophet, the enduring entity from the mountain of God is the word of God. YHWH's answer to Elijah is to commission him to designate his replacement and thereby set in motion the disciplining and refining activities of Hazael and Jehu. Prophecy speaks softly but wields a sharp sword."¹³¹ McKenzies unika bibelkommentar ökar förståelsen av bibeltexten på många

¹²⁹ McKenzie 2019: 145.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ McKenzie 2019: 153-154.

vis, framförallt kanske genom att han vidgar perspektivet på både det historiska- och det litterära innehållet i perikopen.

3 Jämförelse

I denna sektion presenteras en kritisk jämförelse av de tolv olika författarnas svarande till de fyra underfrågorna och hur det leder fram till svar på uppsatsens huvudfråga.

De fyra underfrågorna lyder:

- 1) Hur tolkas det i bibelkommentaren att Gud uppenbarar sig som ”en stilla susning”?
- 2) Vad har Elia som syfte med sina handlingar?
- 3) Vilket teologiskt livstolkande förmedlar bibelkommentaren samt vilka karaktärsdrag hos Gud?
- 4) Har bibelkommentaren främst en historisk karaktär eller mer litterär karaktär? Har detta påverkat förståelsen av bibeltexten?

Uppsatsens huvudfråga är följande: *Hur har kommentarlitteraturen till denna perikop förändrats sedan 1960-talet fram till idag?*

Hur bibelkommentarer från 1960-talet fram till idag har tolkat att Gud uppenbarar sig som ”en stilla susning” har varierat en del över tid. Montgomery (1960) tolkar det som att Gud nu uppenbarar sig som ”en stilla susning” och vill skapa en fascination hos Elia, som har varit livrädd för de tidigare häpnadsväckande fenomenen. Gray (1970) menar att sättet som Elia uppenbarade Gud på tidigare vid berget Karmel inte var ett önskvärt sätt för Gud, därför uppenbarar han sig nu på detta lugnare vis. Lust (1975) presenterar det som en naturlig kosmisk händelse att åskmullret kommer en stund efter blixten (som det sker vid åskoväder). Skrunes (1981) menar att Elia möter Gud i Guds ord, genom detta möte får Elia en förnyelse av kallelsen, han är en tjänare för Guds ord. De Vries (1985) framlägger att det inte är teofanin i sig som skapar lindringen för Elias klagan, för han svarar likadant på frågan vad han gör där både före och efter teofanin. Dumbrell (1986) lyfter fram tävlingen mellan Baal och Yahweh, genom att påvisa detta förtydligas för det israelitiska folket att Baal bara är i de högljudda naturfenomenen medan Yahweh finns i ytterligare och fler uppenbarelser än så.

För Nelson (1987) handlar bibeltexten om Elias försök att överge sitt uppdrag och Guds påverkan att han ska fortsätta. Robinson (1991) tycker att teofanin är mycket problematisk på det sättet att det inte finns någon överenskommelse om dess innebörd. I samma anda fortsätter

Brueggemann (2000) och säger att detta uttryck är bortom vår uppfattningsförmåga och det gäller att inte lyfta bort den från sitt sammanhang där den fungerar som preludium till en krävande konfrontation. Enligt Baker (2002) handlar det kort och gott om att lära sig lyssna till Gud även i den lilla milda viskningen. Epp-Tiessen (2006) anser att Elia måste vara öppen för att Guds kommunikation kan komma även från små oförväntade företeelser och ändå vara lika kraftfulla som om det vore genom storm, jordskalv eller eld. McKenzie (2019) lyfter fram att kontrasten mellan det stormiga och det stilla är av största betydelse för att markera polemiken mot Baal och det symboliserar ett förkastande av en stormig gudomlig teofani som en form av uppenbarelse.

Om man ser de olika kommentarstexternas tolkningar över tid framgår ett mönster i form av att man under 60-, 70- och 80-talen mer fokuserade på en betydelse av Gud som ”den stilla susningen” genom att lyfta fram kontrasten till Baals dyrkan och de allmänvedertagna stora bombastiska teofanierna, medan man på senare tid mer tolkat det som att Elia som person mer ska lära sig vara lyhörd och även lyssna till Gud i det lilla. Vi går från bibelkommentarer som tolkar fenomenet mer stort och historiskt allmängiltigt, till mera tolkningar som befinner sig närmare Elia och hans upplevelse av detta och hur det litterärt gestaltas.

Elias syfte med sina handlingar förklarar också författarna på lika olika sätt över tid. Enligt Montgomery gömmer sig Elia i grottan för att det ska vara en korrespondens mellan Elia och Moses vistelse vid Sinai berg. Liknande syn på händelsen har Gray, det vill säga att Elias vistelse vid berget är väl historiskt förankrat i Moses-traditionen och att Elia gömmer sitt ansikte i manteln är ett tecken på hans uppfattning av Guds närvaro på samma sätt som det var för Moses. Lust tar detta resonemang vidare och ger sin bild av att nu har allt det profetiska som Moses byggde upp rasat samman och förbundet är glömt hos folket, han förankrar genom detta sin syn på Guds verksamhet i historien.

Efter dessa bibelkommentarer ger oss Skrunes ett inspel på hur kommande författare kommer tolka detta. Skrunes menar att anledningen att Elia drar sig undan till grottan är för att han känner sig förtvivlad då han lagt ned hela sitt liv i att dyrka Gud och nu går det inte som han vill, Elia tar detta personligt då han försökt försvara Gud från allt som kränker honom. Att Elia är vid grottan i berget Horeb refererar även De Vries till att Moses också befann sig vid Sinai berg, således förankrar det i historien, han menar även att Elia mår dåligt, är vek och drar sig undan på grund av detta, han som var stark och mäktig har blivit svag varför han flyr och överger livet. Motivbilden tycks pendla tillbaka för ett ögonblick då Dumbrell förklarar varför Elia gör som han gör, för där blir betydelsen av historien för författaren väldigt tydlig och även han drar flertalet paralleller till Moses och hans vistelse på berget liksom Elias vistelse där, då

avfallet hos det israelitiska folket är tydligt för både den mosaiska narrativen och den Eliasgrundade berättelsen.

Med Nelsons bibelkommentar sker det tydliga trendbrottet i tolkning, att gå från historiskt till litterärt, för han menar att Elia gömmer sig i grottan på grund av att han är en utbränd profet som gestaltas som en nedbruten och besviken man, han ser bara den mörkaste sidan av tillvaron i sin klagan till Gud. Robinson fortsätter i det mönstret, det vill säga att Elia har en bild av sig själv som väldigt speciell som han inte kan nå upp till nu och söker därför döden, vilket är att sätta sig över den levande Gudens makt. Motivbilden är i princip den samma hos Brueggemann: Elia är nu förtvivlad och har önskat sig själv att dö, främst på grund av att han övervärderat sin egen betydelse i sin egoistiska entusiasm. Enligt Baker är anledningen att Elia gömmer sig i grottan att han befunnit sig i, genomlidit, befinner sig i "Exhaustion, Panic, Depression, Self-Pity, Self-Seeking, Self-Justification." Vi är med andra ord väldigt nära Elias mående nu. Epp-Tiessen menar att anledningen att Elia gömmer sig i grottan beror på att han är rädd, utbränd och suicidal varför han vill både avsluta sin roll som profet och sitt eget liv, liksom flera andra författare betonat är Elia självupptagen till och med nu när hans eget liv är i fara. Avslutningsvis ger McKenzie en motivbild som både är historisk och litterär då han förklarar att anledningen att Elia drar sig till berget Horeb (Sinai berg) är betydelsen av och kopplingen till Moses. Han ser tydliga likheter mellan Moses klagan och svaret i form av en teofani. Som person menar McKenzie att Elia är utmattad, deprimerad och att han tycker synd om sig själv till den graden att han överdriver och antagligen tappar verklighetsuppfattningen.

Utifrån detta kan vi utläsa att författarna tolkat detta med en tydlig trend från 60-talet fram till idag. De tidigare kommentarstexterna hade en tydlig historisk förankring med motivbilden för Elias handlande direktkopplat till Moses-traditionen och det israelitiska folkets historia. Men från Nelson år 1987 sker det tydliga trendbrottet att kommentarstexterna övergår från att vara historiska till att vara litterära, på det sättet att från då motiveras Elias beteende utifrån en gestaltning av honom, hur han mår och hur hans sinne är, vi kommer personen Elia mycket nära och det personliga är då av större betydelse än det historiska, McKenzie svänger dock tillbaka lite och ger oss en kommentarstext som förklarar Elias beteende både litterärt och historiskt.

Det teologiskt livstolkande som Montgomery presenterar är att även om Elia har givit upp sitt liv och uppdrag är Guds vilja större, han har andra ärenden för Elia. Gray menar att man ska förstå uppenbarelserna som ett sätt att finna Guds riktningssivande i våra vanliga liv och att kommunicera det regelbundet och konstruktivt. Att hoppet aldrig ska överges är något som Lust förmedlar, Gud finns där med sin skyddande hand, som t.ex. när Gud kommer låta Elijas

uppdrag ärvas vidare till efterföljare. Det tydligaste allmänteologiska som Skrunes lyfter fram är att Gud egentligen hela tiden vet hur allting ligger till, men han leder oss människor in i olika situationer att vi själva ska upptäcka det och ta det till oss, även Elia. De Vries menar att Elia kommer börja må bättre genom att Gud ger honom ett nytt uppdrag och sätter honom i arbete, detta kan ses som teologiskt livstolkande. Dumbrell menar utifrån bibeltexten att framtiden inte beror av en enda individs uppfattning om sig själv som ett enastående geni, vilket Elia tyckte om sig själv, utan det har med Guds ingripande i historien att göra. Gud håller hela tiden sitt löfte levande från en tid till en annan genom olika tillvägagångssätt, således har Elia viktigare saker att göra än att gömma sig i en grotta och istället förverkliga Guds plan med honom enligt Dumbrell.

Nelson lyfter fram det stora med att få ett uppdrag och ta det till sig, vilket kan hjälpa oss ut ur depressioner och med kreativitetens hjälp tillfriskna, det är Guds skyddande hand över oss. Hur farligt det kan vara om man är för självupptagen istället för att bemöta Guds vilja betonar Robinson, Guds röst är svårfångad liksom budskapet som finns i ”en stilla susning”. Brueggemann säger att transformationen av Elia (från förtvivlan till ny pigg energi) gjord av Gud ska ses som teologiskt hemlighetsfull och bortom vår förståelse, framförallt behöver inte Elia förstå, han behöver bara mottaga. När det gäller mottagandet av Guds ord, enligt Baker, handlar det om att lyssna och vandra stadigt livets väg fram och hålla oss intresserade till Ordet och inte stora enorma sidoeffekter. Epp-Tiessen menar att den här berättelsen förmedlar en väg framåt när man befinner sig i mörkret, det innebär att ta del av Guds livgivande kraft, återvända till tron och lyssna till Guds röst i ”den stilla susningen” och detta leder förhoppningsvis till ny energi och ny känsla av mening i livet. Från McKenzie kan man kanske utläsa det teologiskt livstolkande att Gud alltid finns där för oss och stödjer oss trots att vi själva klagat på vår situation och vår tillvaro.

För denna fråga, om det teologiskt livstolkande, framgår en liknande trend av förändring i kommentarstexterna från 60-talet fram till idag. Man kan se att i de äldre kommentarstexterna är det historiska av större betydelse på det sättet att Gud verkar i historien genom oss och våra uppdrag som Gud ger oss, för att sätta i verket hans plan av den historiska utvecklingen. Medan i de senare kommentarstexterna är det litterära mer framtonande på det sättet att där framhävs hur Gud ger oss en uppgift för att vi som individer ska börja må bättre när vi har en mening med vår tillvaro och det vi gör, således en förskjutning från en historisk motivering till en mer litterär motivering och gestaltning.

Montgomerys bibelkommentar är till karaktären mer historisk än litterär, då hans tolkning hela tiden är kopplad till historien och Elias uppdrag att smörja Hasael och Jehu till kungar samt

Elisha till profet efter sig själv, Gud verkar med hjälp av Elia i det israelitiska folkets historiska utveckling. Även Grays kommentarstext har främst karaktären av att vara historisk genom att den framhäver hur Gud verkar i historien, samt förankrar Elias verksamhet med viktiga händelser i det israelitiska folkets historia (Moses-teofanin i detta fall). Lusts kommentarstext är en tydlig historisk bibelkommentar där allt som Elia och Gud gör väl motiveras att det sker för israelitiska folkets historiska utveckling, det är Elia som ska verkställa detta i historien genom att smörja de två kungarna och utse sin efterträdare. Bibelkommentaren av Skrunes är både till viss del litterär då den tar oss nära gestaltningen av Elia, men den är samtidigt till ganska stor del historisk för allt som Herren gör har betydelse i det israelitiska folkets historia. Även interpretationen av De Vries får ses som främst historisk och i början av bibelkommentaren motiveerar författaren kommentarstextens historiska betydelse, men även med inslag av litterär karaktär då han gestaltar och förmedlar Elias mående och till viss del dennes relation till Gud. Dumbrells kommentarstext är till viss del av litterär karaktär då man får ta del av gestaltningen av Elia i perikopen, men han relaterar det till den historiska betydelsen av det som sker och Elias betydelse för det israelitiska folkets historia, inte för hans egen subjektiva upplevelse.

Interpretationen av Nelson är av litterär karaktär på så vis att han lyfter fram gestaltningen av Elias person och problem, närheten till hans inre, men tolkningen bär även till viss del på en historisk karaktär då t.ex. Elias verksamhet sätts i relation till Moses. Robinsons kommentarstext är av tydlig litterär karaktär då han väl beskriver sin syn på gestaltningen av Elia samt relationen mellan Elia och Gud, han uttrycker sin egen åsikt tydligt då han menar att det är kört för en arrogant primadonna som Elia. Brueggemanns kommentarstext har karaktären av att vara litterär då den ingående presenterar gestaltningen av Elia och hans relation till Gud, författaren menar även att Elia varit förblindad av sitt ego att han inte sett den politiska konflikten hela denna historia skapat. Gestaltningen av Elia och hans relation till Gud står även i fokus i Bakers interpretation som har tydliga karaktärsdrag av att vara av den litterära typen, han fokuserar i sin kommentarstext ingående på vad som har gått fel för Elia, som var lyckosam på berget Karmel, samt på vilket vis som Gud möter upp och räddar Elia vidare med nya uppdrag. Epp-Tiessens kommentarstext har en tydlig litterär karaktär där författaren följsamt lotsar oss fram till en tydlig gestaltning av Elia, hur han mår och vad som drivit honom dit han är idag, samtidigt får vi en god inblick i relationen mellan Elia och Gud. Interpretationen av McKenzie är unik i sitt slag då den innehåller både en synkronisk (litterär) analys och en diakronisk (historisk) analys av bibeltexten, han väver in både det litterära och det historiska som ryms i denna bibeltext, det är en förankring till både Mose verksamhet och Guds aktiva verksamhet i det

israelitiska folkets historia, även en gestaltning av Elijas mående och önskan, vilka krav som ställs på en profet och dennes relation till Gud.

Oavsett om bibelkommentarerna varit av typen historisk eller litterär, kan man säga att deras djupa analys och inriktning har skapat en genomgående ökad förståelse av bibeltexten. Från svaren på underfråga fyra framgår tydligt att bibelkommentarerna går från att vara av historisk karaktär under 60-, 70- och 80-talen till att bli av litterär karaktär ju närmare vår egen tid vi kommer, där McKenzie skapar ett trendbrott från detta spår enligt ovan.

För att besvara uppsatsens huvudfråga: ”Hur har kommentarlitteraturen till denna perikop förändrats sedan 1960-talet fram till idag?” vänder vi oss till svaren på de fyra underfrågorna och kan dra följande slutsats. Kommentarlitteraturen för 1 Kung 19:11-13 har från 1960-talet fram till idag förändrats ganska tydligt att gå från historiska bibelkommentarstexter till mer litterära bibelkommentarstexter. Vi ser att motiveringarna till varför Gud uppenbarar sig som ”en stilla susning”, Elias syfte med sina handlingar, vad som är teologiskt livstolkande, samt typen av bibelkommentar, har haft denna förändring över tid att gå från historiska till litterära bibelkommentarer. Utifrån detta kan man dra slutsatsen att bibelvetenskapen har gått från att vara ett mer historiskt arbete/vetenskap till att bli ett mer litterärt arbete/vetenskap under denna era från 1960-talet fram till idag. McKenzies arbete, som både är historiskt och litterärt, skulle inte varit möjligt att genomföra inom bibelvetenskapen för 50 år sedan.

4 Sammanfattning och slutsats

I denna uppsats har följande huvudfråga besvarats: ”Hur har kommentarlitteraturen till denna perikop (1 Kung 19:11-13) förändrats sedan 1960-talet fram till idag?”, med hjälp av fyra underfrågor:

- 1) Hur tolkas det i bibelkommentaren att Gud uppenbarar sig som ”en stilla susning”?
- 2) Vad har Elia som syfte med sina handlingar?
- 3) Vilket teologiskt livstolkande förmedlar bibelkommentaren samt vilka karaktärsdrag hos Gud?
- 4) Har bibelkommentaren främst en historisk karaktär eller mer litterär karaktär? Har detta påverkat förståelsen av bibeltexten?

Tolv olika bibelkommentarer från 1960-talet fram till idag för perikopen 1 Kung 19:11-13 har analyserats med hjälp av underfrågorna. Detta skapar en sammanställning av teologiska

tolkningar av denna bibeltext över tid, där en svarsbild av de fyra underfrågorna framställs. Utifrån sammanställningen analyseras och diskuteras den övergripande huvudfrågan. Materialet som används för denna uppsats består i första hand av bibelkommentarer på 1 Kung 19:11-13 från 1960-talet fram till idag, men även vissa vetenskapliga artiklar har använts.

Utifrån svaren på frågorna kan man dra följande slutsats. Kommentarslitteraturen för 1 Kung 19:11-13 har från 1960-talet fram till idag förändrats från historiska kommentarstexter till mer litterära kommentarstexter. Vi ser att motiveringarna till varför Gud uppenbarar sig som ”en stilla susning”, Elias syfte med sina handlingar, vad som är teologiskt livstolkande, samt typen av bibelkommentar, har haft denna förändring över tid att gå från historiska till litterära bibelkommentarer. Utifrån detta kan man dra slutsatsen att bibelvetenskapen har gått från att vara ett mer historiskt arbete/vetenskap till att bli ett mer litterärt arbete under denna era från 1960-talet fram till idag.

Jag avslutar med att citera Ivan Hellström som i sin kommentarstext refererar till poeten Nils Ferlin: ”’Gå nu tillbaka igen’, heter det här. Det innebar att Elia fick ett förnyat uppdrag. Herren visade att Elia fortfarande var ’förtroende värd’, trots att han tyckte sig ha svikit. Elia kände sig kanske som det ’barfotabarn’ Nils Ferlin talar om i sin dikt:

’Du har tappat ditt ord och din papperslapp,
du barfotabarn i livet,
och nu sitter du åter på handlarns trapp
och gråter så övergivet...’¹³²

¹³² Hellström 1979: 50.

5 Källor och litteraturförteckning

- Andersson, G. & Eriksson, L. O. & Viberg, Å., 2003. *Berättarna: En guide till Gamla testamentets historiska böcker*. Stockholm: Libris.
- Baker, T., 2002. Elijah A God Just Like His: 1 Kings 19 Down But Not Out. I: *British Evangelical Review*, vol. 20. S. 2-4.
- Bibel 2000: Bibelkommissionens översättning*. 2001. Utg. av Svenska Bibelsällskapet. Stockholm: Verbum.
- Brueggemann, W., 2000. Letdown And Revival 1 Kings 19:1-21. I: *Smyth & Helwys Bible Commentary: 1 & 2 Kings*, vol. 8. Macon: Smyth & Helwys. S. 233-243.
- Cogan, M., 2001. 1 Kings: A New Translation With Introduction And Commentary. I: *Anchor Bible*, vol. 10. New York: Doubleday. S. 178-188.
- Cooper, D., 2016. 1-2 Samuel, 1-2 Kings, 1-2 Chronicles. I: *Reformation commentary on Scripture*, vol 5. Downers Grove: IVP Academic. S. 361-367.
- De Vries, S. J., 1985. *Yahweh Renews Elijah's Authority*. Word Biblical Commentary 12. New York: W Pub Group.
- Dentan, R.C., 1964. *Kings, Chronicles*. Layman's Bible commentaries. London: SCM Press LTD.
- Dumbrell, W.J., 1986. What Are You Doing Here? Elijah at Horeb. I: *A Quarterly Journal of Christian Thought and Opinion*, vol. 22. S. 12-19.
- Eriksson, L. O. & Viberg, Å., 2009. *Gud och det utvalda folket*. Stockholm: Verbum.
- Epp-Tiessen, D., 2006. 1 Kings 19: The Renewal Of Elijah. I: *Direction: A Mennonite Brethren Forum*, vol. 35. S. 33-43.
- Fairchild, M., 2021. *What Is a Commentary?* Learn Religions.
<https://www.learnreligions.com/what-is-a-commentary-700715>, hämtad 5 Maj 2021.
- Fritz, V., 2003. Elijah At The Mountain Of God. I: *1 & 2 Kings: A Continental Commentary*. Minneapolis: Fortress Press. S. 195-199.
- Gibson, J., 1986. 1 Kings. I: *The Daily Study Bible (Old Testament): Kings*. East Kilbridge: Thomson Litho Ltd. S. 124-128.
- Grabbe, L., 2017. 1 & 2 Kings: An Introduction And Study Guide History And Story In Ancient Israel. I: *T&T Clark study guides to the Old Testament*, vol. 5. London: Bloomsbury Publishing Plc. S. 56-57.
- Gray, J., 1970. I & II Kings: A commentary. I: *Old Testament Library*. London: SCM Press LTD. S. 405-415.

- Hayes, J.H. & Holladay, C. R., 2007. *Biblical Exegesis: A Beginner's Handbook*. Louisville: Westminster John Knox Press.
- Hellström, I., 1979. *Under profetmanteln*. Uppsala: EFS-förlaget.
- Herr, D., 1985. Variations Of A Pattern: 1 Kings 19. I: *Journal Of Biblical Literature*, vol. 104. S. 292-294.
- Keck, L. (red). & Ceow, C-L., 1999. The First And Second Books Of Kings. I: *The New Interpreter's Bible*, vol. 3. Nashville: Abingdon Press. S. 141-143.
- Lust, J., 1975. A Gentle Breeze Or A Roaring Thunderous Sound?: Elijah at Horeb 1 Kings XIX 12. I: *Vetus Testamentum*, vol. 25. S. 110-115.
- McKenzie, S.L., 2019. 1 Kings 16 - 2 Kings 16. I: *International Exegetical Commentary on the Old Testament*. Stuttgart: Kohlhammer Verlag. S. 140-154.
- Montgomery, J.A., 1960. A Critical And Exegetical Commentary On The Books of Kings. I: *The international critical commentary on the Holy scriptures of the Old and New Testaments*. New York: T&T Clark Edinburgh. S. 312-315.
- Nelson, R.D., 1987. 1 Kings 19 Elijah Burns Out And Is Recommissioned. I: *First And Second Kings: Interpretation*, vol 9. Louisville: John Knox Press. S. 122-129.
- Oden, T (red)., 2008. 1-2 Kings, 1-2 Chronicles, Ezra, Nehemiah, Esther. I: *Ancient Christian Commentary On Scripture*, vol 5. Downers Grove: InterVarsity Press. S. 116-119.
- Provan, I., 1995. 1 And 2 Kings. I: *Old Testament guides*. Peabody: Hendrickson Pub. S. 144-150.
- Robinson, B.P., 1991. Elijah At Horeb, 1 Kings 19:1-18: A Coherent Narrative? I: *Revue Biblique*, vol. 98. S. 513-536.
- Rogland, M., 2012. Elijah And The 'Voice' At Horeb (1 Kings 19): Narrative Sequence In The Masoretic Text And Josephus. I: *Vetus testamentum*, vol. 62. S. 88-94.
- Roi, M., 2012. 1 Kings 19: A 'Departure On A Journey' Story. I: *Journal for the Study of the Old Testament*, vol. 37. S. 25-44.
- Skrunes, N., 1981. Fortolkning til Første og Andre Kongebok. I: *Bibelverket*, vol 2. Oslo: Luther forlag. S: 76-81.
- Sweeney, M., 2013. I & II Kings: A Commentary. I: *Old Testament library*. Louisville: Westminster John Knox Press. S. 218-233.
- Tchavdar, H., 2015. Elijah's Alleged Meglomania: Reading Strategies For Composite Texts, With 1 Kings 19 As An Example. I: *Journal for the Study of the Old Testament*, vol. 39. London: Sage Pub. S. 433-449.

Viberg, Å., Enskilda högskolan Stockholm.Handledningssamtal 30 april 2021.